

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU
ARAPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

PRIJEDLOZI SA ZNAČENJEM LOKACIJE U ARAPSKOM JEZIKU

ZAVRŠNI MAGISTARSKI RAD

Kandidat: Esma Mujkanović

Mentor: prof. dr. Amra Mulović

Sarajevo, 2019

SADRŽAJ

UVOD	2
1. PRIJEDLOZI U ARAPSKOM JEZIKU	5
2. ZNAČENJA ARAPSKIH PRAVIH PRIJEDLOGA SA ZNAČENJEM LOKACIJE.....	10
2.1. PRIJEDLOG فِي.....	11
2.1.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA.....	11
2.1.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA	19
2.1.3. SPECIFIČNA UPOTREBA	25
2.2. PRIJEDLOG عَلَى.....	27
2.2.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA.....	28
2.2.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA	31
2.2.3. SPECIFIČNA UPOTREBA	41
2.3. PRIJEDLOG بِ.....	44
2.3.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA.....	45
2.3.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA	47
2.3.3. SPECIFIČNA UPOTREBA	53
3. SUPSTITUIRANJE PRIJEDLOGA	62
4. ANTONIMIJA PRIJEDLOGA	66
ZAKLJUČAK	69
IZVORI	71
LITERATURA.....	72

UVOD

Sve riječi u arapskom jeziku se dijele u tri temeljne kategorije: glagole (الأفعال), imena (الأسماء) i partikule (الْحُرُوف). Partikule se dalje dijele na priloge, veznike, uzvike i, konačno, prijedloge (حُرُوفُ الْجَرِّ) o kojima ćemo govoriti u ovom radu. Moglo bi se reći da su prijedlozi najaktivnija skupina među česticama. Prijedlozi su vrlo frekventni u upotrebi i polisemične su riječi, a ovaj rad će se ograničiti samo na jednu grupu prijedloga, prave prijedloge sa značenjem lokacije, u koje se ubrajaju tri prijedloga: *فِي*, *عَلَى* i prijedlog *بِ*.¹

Ovaj rad zasnivat će se na analitičko-deskriptivnoj metodi. Forma koja će se obrađivati je prijedložna fraza sa prijedlogom kao upravnim članom i imenicom ili zamjenicom kao zavisnim članom. Cilj istraživanja je analiza značenja prijedloga lokacije u arapskom jeziku i analiza načina prevođenja prijedložnih fraza sa prijedlozima sa značenjem lokacije na poziciji upravnog člana koje ostvaruju različite sintaksičke funkcije u korpusu. Osnovni zadaci ovog istraživanja su definiranje prijedloga, primarnih prijedloga i prijedloga lokacije, analiza značenja prijedloga lokacije u arapskom jeziku kroz analizu dimenzionalnih i nedimenzionalnih značenja u kojima se ovi prijedlozi javljaju, analiza dimenzionalnih značenja koja se ostvaruju na prostornom i vremenskom planu i kojima se izražavaju različiti prostorni i vremenski odnosi među pojmovima, analiza nedimenzionalnih značenja koja se ostvaruju na figurativnom planu i kojima se izražavaju različiti logički odnosi među pojmovima, analiza specifične upotrebe prijedloga lokacije i analiza leksičkog potencijala prijedloga.

Rad se sastoji iz četiri dijela. Prvi dio posvećen je općenito prijedlozima kao vrsti riječi. Naravno, u ovom dijelu rada primarno je definisanje prijedloga i analiza njihovog imenovanja na arapskom jeziku. Konsekventno tom imenovanju, bit će govora i o prijedlozima kao regensima u arapskom jeziku. Nakon definisanja, bit će obrađena četiri tipa podjele prijedloga. Najprije ćemo govoriti o podjeli prijedloga prema postanku, karakteristikama pravih i sekundarnih prijedloga, njihovim sličnostima i razlikama. Druga podjela vezuje se za semantički aspekt. Ona će pokrenuti pitanje leksičkog značenja prijedloga na koje ćemo

¹O arapskim prijedlozima od autora sa naših prostora pisali su: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999; Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953; Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni: Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012; Mustafa Jahić, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-'abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007; Mejra Softić, *Kompendij arapske sintakse Ibrahima Opijača Mostarca*, Islamska pedagoška akademija u Zenici, Zenica, 2002; Zehra Alispahić, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, br. 64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2015.

nastojati odgovoriti tokom istraživanja oslanjajući se na relevantnu literaturu. Zatim ćemo podijeliti prijedloge s obzirom na leksičko-semantička svojstva na dimenzionalne i nedimenzionalne. U okviru obje vrste bit će pobrojani odnosi koji se, s obzirom na dominantni sem suodnosa objekta lokalizacije i lokalizatora i druge semantičke parametre označavaju i konkretiziraju prijedlozima kako ih navodi Ivo Pranjković u djelu *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*. U radu ćemo nastojati te odnose primijeniti na arapske prijedloge. Četvrta podjela prijedloga je podjela prema tipu prostornih odnosa koja će nam poslužiti kao uvod u drugi dio rada.

Drugi dio posvećen je konkretno prijedlozima lokacije u arapskom jeziku. Najprije ćemo ponuditi kratak osvrt na tu skupinu prijedloga koji su, kao i drugi prijedlozi, polisemični. Iz te činjenice proizlazi analiza njihovih značenja koja, u većini slučajeva, nisu malobrojna. Obradit ćemo svaki od navedena tri primarna prijedloga pojedinačno, počevši od dimenzionalnih, preko nedimenzionalnih značenja, sve do njihove specifične upotrebe. Značenja prijedloga će se izvoditi na osnovu utvrđivanja odnosa između objekta lokalizacije i lokalizatora te će se na osnovu toga odrediti mjesto ili položaj predmeta, tj. objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator ili utvrđivanjem odnosa između događaja i vremenskog lokalizatora. Za svaki odnos, tj. značenje prijedloga navest ćemo nekoliko primjera koji će poslužiti kao dokaz za navedenu tvrdnju.

Treći dio rada posvećen je supstituciji prijedloga. Navest ćemo neke moguće kombinacije supstitucije na osnovu primjera koje smo pronašli u korpusu, mada treba napomenuti da to nije konačan broj i da je moguće pojavljivanje obrađenih prijedloga i u nekim drugim kombinacijama

Također, zapazili smo da supstitucija nije moguća u svim kontekstima bez promjene značenja. Naime, različitim prijedlozima u arapskom jeziku se mogu izraziti sinonimna značenja, ali također i antonimna. Četvrti dio rada bit će posvećen upravo antonimiji gdje ćemo navesti neke od najčešćih antonimnih parova.

Kao izvor ćemo koristiti djelo *Dani* autora Ṭahe Ḥusayna te prijevode ovog djela na bosanski jezik Esada Durakovića i Nijaza Dizdarevića. Analiza primjera obuhvatit će i analizu prijevoda, odnosno načine na koji su prevedeni prijedlozi lokacije na bosanski jezik. U slučaju da nijedan od prijevoda ne bude adekvatan za navedeni primjer, ponudit ćemo naš prijevod kao potencijalno rješenje.

Bitno je napomenuti da komplementi u okviru glagolske ili imeničke fraze u funkciji indirektnog objekta neće ulaziti u analizu budući da prijedlog u tom slučaju nema značenje.

Dakle, cilj ovog rada su značenja prijedloga. U osnovi, svaki prijedlog ima jedno primarno značenje i druga sekundarna značenja koja su, na ovaj ili onaj način, međusobno povezana. Cilj je predstaviti ta značenja, a njihovim predstavljanjem u nastavku rada pokazat ćemo da su arapski prijedlozi polisemični.

1. PRIJEDLOZI U ARAPSKOM JEZIKU

Prijedlozi su nesamostalne, punoznačne gramatičke riječi koje izražavaju podređenost (subordinaciju) jedne punoznačne riječi drugoj i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi. Predstavljaju jednu od dvadeset i tri vrste partikula, među kojima su najživlja i najaktivnija skupina riječi. Kada je u pitanju kriterij promjenljivosti, može se samo uslovno reći da su nepromjenljive, budući da arapski jezik poznaje i grupu promjenljivih *denominalnih sekundarnih prijedloga*.²

U arapskom jeziku prijedlozi imaju više naziva, a najčešći su: *أَدَوَاتُ الْجَرِّ* ili *حُرُوفُ الْجَرِّ*, dok Teufik Muftić navodi još neke nazive: *حُرُوفُ الْخَفْضِ*, *حُرُوفُ الْإِضَافَةِ*, *الْحُرُوفُ الْجَارَّةُ*, *الْجَوَارُ*.⁴ Glagol *جَرَّ* u arapskom jeziku ima značenje *vući, povlačiti, potezati; staviti u genitiv; izgovoriti sa „i“ posljednji suglasnik*⁵, tako da su prijedlozi riječi sa rekcijom, budući da sa imenom formiraju prijedložnu frazu čiji su upravni članovi, a zahtijevaju genitiv imena (*الْمَجْرُورُ*) koje uvijek dolazi u postpoziciji i koje je zavisni član ove fraze.⁶ To ih u velikoj mjeri razlikuje od prijedloga u bosanskom jeziku među kojim se neki mogu pojaviti i u postpoziciji, a zavisni članovi prijedložnih fraza mogu biti u bilo kojem padežu osim nominativa i vokativa. Zbog takve prirode prijedlozi u arapskom jeziku spadaju u regense (*ar. الْعَامِلُ*), a to je „riječ koja ima sposobnost rekcije (*al-'amal*) što je, prema većini gramatičara „jednosmjerni proces u okviru koga jedan konstituent u rečenici djeluje na drugi zahtijevajući da se radi o određenom obliku.“⁷

² Prijedlozi u arapskom jeziku se donekle razlikuju od prijedloga u bosanskom jeziku. Prema definiciji prijedlozi u bosanskom jeziku su: „ (...)nepromjenljive riječi koje stoje ispred pojedinih padežnih oblika samostalnih riječi i služe za označavanje i bliže određivanje njihovih različitih odnosa prema drugim riječima u rečenici. Oni nemaju samostalno leksičko značenje.“ Vidi u: Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000, str. 297. Mnogi autori pri definisanju arapskih prijedloga navode da su, također, nepromjenljiva vrsta riječi (Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 343., ili u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953). Međutim, u arapskom jeziku postoji posebna vrsta denominalnih prijedloga koji su promjenljivi.

³ Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 272.

⁴ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 343.

⁵ Više značenja ovog glagola vidi u: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997, str. 212.

⁶ Inače, u arapskom jeziku genitiv dolazi samo u dva slučaja. Pored navedenog, pojavljuje se još u aneksiji ili genitivnoj vezi koja se naziva *الإضافة*, pa shodno tome potiče i drugi naziv prijedloga *حُرُوفُ الْإِضَافَةِ*, iz čega se vidi da su prijedlozi usko povezani sa genitivom, što je i razumljivo, budući da se poslije njih ne može pojaviti nijedan drugi padež.

⁷ Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012, str. 8. Amra Mulović navodi i Qabāwijeju podjelu regensa prema načinu utjecaja na druge gdje su regensi podijeljeni u pet kategorija: oni koji utječu i na formu i na značenje (prijedlozi, uvodne rečenične partikule, konjuktivne partikule, itd.); regensi koji utječu samo na značenje (upitne partikule i neki veznici); oni koji utječu samo na formu, ali ne i značenje (redundantni prijedlozi); regensi koji utječu i na formu i na značenje, ali u suprotnosti sa

Prijedložna fraza, ili kvazi rečenica (شِبْهُ الْجُمْلَةِ) kako je neki nazivaju je konstrukcija koja se sastoji od upravnog elementa ili prijedloga i zavisnog člana, odnosno komplementa u genitivu.⁸ Zavisni član može biti imenica, pridjev, pronominalni sufiks, upitna, pokazna ili odnosna zamjenica, prilog (uključujući i upitne priloge) ili cijela rečenica.⁹ U rečenici može ostvariti različite funkcije: može se javiti kao subjekat i predikat imenske rečenice, modifikator upravnog glagolu ili nekom drugom regensu, komplement, odnosno dopuna, atribut, personalizator unipersonalnih glagola, i dr.¹⁰

Kada je riječ o klasifikaciji prijedloga, bitno je napomenuti da postoje donekle različite podjele i razilaženja oko toga koji prijedlog svrstati u koju kategoriju. Najgrublja podjela je prema postanku prijedloga, i dijele se na „prave“, odnosno prvobitne ili neizvedene i „sekundarne“, odnosno izvedene iz imenica ili glagola.¹¹ Teufik Muftić dodaje i treću kategoriju koju naziva „složeni prijedlozi“¹² gdje su svrstane kombinacije pravih prijedloga sa sekundarnim¹³, prijedloga i imenice ili neke čestice¹⁴ te kombinacija imenice u akuzativu (sa nunacijom) i nekog prvobitnog prijedloga.¹⁵

Prema arapskoj gramatičkoj teoriji pravi prijedlozi su neizvedeni i postoje isključivo samo kao prijedlozi. Ima ih samo deset u modernom standardnom arapskom jeziku, ali su veoma frekventni i svaki ima širok spektar značenja. Tu se ubrajaju: لِي، لَكَ، لِي، مِنْ، فِي، لِي، عَنْ، إِلَى، عَلَى، حَتَّى، مُنْذُ، حَتَّى، عَلَى، إِلَى، عَنْ، مِنْ، فِي، لِي، لَكَ، لِي. ¹⁶ Ispred ovih prijedloga se ne mogu pojaviti drugi prijedlozi, i to je ono što ih razlikuje od izvedenih prijedloga. Također, ne mogu se u jednoj prijedložnoj frazi pojaviti dva prava prijedloga, dok je kombinacija pravog i sekundarnog prijedloga moguća. Još jedna karakteristika prijedloga je to što se vezuju za indirektno prijelazne glagole uvodeći bliži ili

gramatičkim pravilima i regensi koji utječu prema pravilima, ali ne mijenjaju niti značenje niti formu drugih elemenata. O tome vidi u: Ibid., str. 31.

⁸ Ron Buckley zavisni član naziva objekat prijedloga. Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 272.

⁹ Ibid., str. 272-274.

¹⁰ Op.cit., Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012, str. 36.

¹¹ Vidi u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 554.

¹² Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 343-346.

¹³ Npr. إِلَى خَارِجٍ، فِي جَلَالٍ. itd.

¹⁴ Npr. إِلَى جَانِبٍ، إِلَى نَيْمَالٍ. itd.

¹⁵ Npr. بِرَبِّئَا عَلَى، حَتَّى إِلَى. Bitno je napomenuti da se ne slažemo sa dodavanjem treće kategorije podjeli prijedloga, a naročito se ne slažemo sa zadnjom tvrdnjom gdje se prijedlog pojavljuje u postpoziciji. Već ranije je spomenuto da se u prijedložnoj frazi prijedlog uvijek nalazi u prepoziciji, a imenica u genitivu u postpoziciji. Ovdje je riječ o imeničkoj, a ne prijedložnoj frazi, gdje je imenica upravni član, a prijedložna fraza komplement upravnog člana.

¹⁶ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 367.

dalji objekat.¹⁷ U arapskom jeziku postoji određen broj idioma koje čine glagoli sa prijedlozima gdje je prijedlog upotrijebljen s glagolom bitan za izražavanje određenog značenja.¹⁸

Sekundarni (izvedeni) prijedlozi (ظُرُوفُ الْمَكَانِ وَظُرُوفُ الزَّمَانِ) funkcionišu u mnogo čemu kao prijedlozi, ali nisu „pravi“ jer su izvedeni iz trilateralne leksičke korijena i može im prethoditi pravi prijedlog. Obično stoje u akuzativu, tj. krajnji konsonant je vokaliziran *fathom*, te se time označava njihova adverbijalna funkcija. Međutim, ukoliko se prije njega pojavi pravi prijedlog, sekundarni prijedlog će se ponašati kao imenica i javit će se u genitivu, tj. zadnji konsonant bit će vokaliziran *kasrom*. Kao i pravi prijedlozi, obično su praćeni imenicom u genitivu ili pronominalnim sufiksom. Ovi tzv. poluprijedlozi ili lokativni prilozici se koriste, kako u konkretnim, tako i u figurativnim slučajevima, ali nemaju širok spektar apstraktnih značenja koja imaju pravi prijedlozi, niti se koriste da uvedu indirektni objekat prijelaznih glagola.¹⁹ Ima ih mnogo, a neki od najfrekventnijih su: أَمَامَ, أَثْنَاءَ, بَيْنَ, بَعْدَ, دَاخِلَ, ضِدَّ, عِنْدَ, إِتْنَا, ضِمْنَ, دُونَ, فَوْقَ, حَسَبَ, حَوْلَ, حَوْلِي, إِتْنَا, خِلَالَ, عِنْدَ itd.²⁰ Također, za razliku od pravih prijedloga koji su zatvorena i ograničena kategorija riječi, sekundarni prijedlozi su otvorena skupina koja se može proširivati sa razvojem jezika.

Postoji i druga podjela prijedloga koja se odnosi na njihov semantički aspekt u kontekstu ostvarivanja semantičkih funkcija i veza u rečenici. Tako se prijedlozi dijele na: prave ili primarne prijedloge (حُرُوفُ الْجَرِّ الْأَصْلِيَّةُ), redundantne (حُرُوفُ الْجَرِّ الزَّائِدَةُ) i poluredundantne (حُرُوفُ الْجَرِّ الشَّبِيهَةُ بِالزَّائِدَةِ). Prijedlozi o kojima će biti govora u ovom radu javljaju se u prvim dvijema skupinama. Pravi su oni koji uvode novo značenje u iskaz spajajući regens i dependens²¹ u genitivu. Dakle, radi se o tročlanoj konstrukciji: regens (الْعَامِلُ), izvorni prijedlog (حَرْفُ الْجَرِّ الْأَصْلِيِّ) i dependens (الْمَجْرُورُ). U ovakvoj semantičkoj vezi prijedlozi koji se nazivaju pomoćnim i nepunoznačnim riječima ipak nijansiraju i utječu na značenje iskaza.²² Ostvarujući semantičku vezu sa svojim regensom, izvorni prijedlog postaje

¹⁷ Op.cit., Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 367.

¹⁸ Ibid., str. 366.

¹⁹ Op.cit., ibidi., str. 386.

²⁰ Ibid., str. 386-400. Također, Muftić navodi veliki broj ovakvih prijedloga u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 343-344, kao i Š. Sikirić u: Šaćir Sikirić, *Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga*, POF, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 571-574.

²¹ Ime koje je zavisni član prijedložne fraze i koje je u genitivu (المجرور).

²² Brojne su rasprave oko toga da li prijedlozi imaju gramatičko ili i leksičko značenje. Jedan broj lingvista smatra da prijedlozi imaju samo gramatičko značenje. Međutim, iako se prijedlozi smatraju gramatičkom i pomoćnom kategorijom riječi, za razliku od prethodnih, mnogi lingvisti se slažu oko toga da oni ipak zadržavaju jedan stupanj leksičkog značenja koje zadržavaju i kada se nađu unutar iskaza. Oni utiču na glagole i imena budući da

prijemosnica između regensa i imena u genitivu, dajući na taj način osnovnom leksičkom značenju regensa novo sekundarno značenje. U ove prijedloge se ubrajaju: مِنْ, ب, حَتَّى, فِي, عَنْ, ك. اِ عَلَى, مُذْ, مُنْذُ, لِ, وَ, ت

Redundantni su prijedlozi koji se mogu upotrebljavati i kao pravi. Za njih se kaže da nemaju regensa, te da je njihov dependens riječ u genitivu samo formalno, a da je položajno u nominativu ili akuzativu. Oni ne daju novi kvalitet iskazu ili rečenici u kojoj se nađu, te im je osnovna funkcija pojačavanje osnovnog sadržaja iskaza ili rečenice (koroboracija). Ovdje spadaju prijedlozi مِنْ, اِ, ب. U zavisnosti od konteksta mogu biti i pravi ako nisu upotrijebljeni kao redundantni.

Pravi arapski prijedlozi su polisemični. Jedan od glavnih kriterija polisemije je povezanost značenja. To podrazumijeva da jedna leksička jedinica ima nekoliko srodnih značenja. Za takvu jedinicu se kaže da je polisemna, a upravo to je slučaj arapskih prijedloga. Svaki prijedlog ima jedno primarno značenje po kome je najprepoznatljiviji, ali i niz sekundarnih značenja. Primarna i sekundarna značenja su, također, međusobno povezana.²³

S obzirom na leksičkosemantička svojstva prijedlozi se mogu podijeliti na *dimenzionalne* i *nedimenzionalne*. Značenje prvih obilježava svojevrsna mjerljivost (dimenzionalnost). S obzirom na narav te dimenzionalnosti oni mogu biti podijeljeni u dvije skupine: prvu čine prostorni (lokalni), a drugu vremenski (temporalni) prijedlozi. Nedimenzionalnim prijedlozima svojstveno je neko od apstraktnijih „pojmovnih“ značenja, tj. značenja koja se tiču kompleksnijih logičkih odnosa. Takva su, npr., značenja modalnosti, instrumentalnosti, socijativnosti, finalnosti, kauzalnosti, relativnosti, permisiva, itd.²⁴

Prva, osnovna i najčešća značenja prijedloga su *prostorna*. Iz njih su se najprije razvila vremenska, a zatim i nedimenzionalna. Ta značenja pretpostavljaju osnovne suodnose predmeta koji se mogu odrediti kao objekt lokalizacije i drugi predmet u relaciji s kojim se

mijenjaju njihovo značenje, a najreprezentativniji dokaz da prijedlozi imaju sematičko značenje su antonimi u arapskom jeziku nastali kombinovanjem glagola sa različitim prijedlozima, npr. رَغِبَ فِي – željeti i رَغِبَ عَنْ – ne željeti, mrziti. Glagol رَغِبَ ne može samostalno ostvariti ova dva oprečna značenja (čak ni u različitim kontekstima), već samo uz prijedloge فِي اِ عَنْ koji su u ovom slučaju nosioci leksičkog značenja pozitivnosti ili negativnosti. (Op. cit.: 'Abduhū al-Rāgihī', *al-Taṭbīq al-naḥwī*, Dār al-Ma'rifa al-ġāmi'iyya, al-Iskandariyya, 2000, str. 360-361.) Međutim, iako im se prema nekima ne odriču određeni leksički potencijali u situacijama kada se posmatraju u kontekstu, značenja im se upotpunjuju tek nakon vezivanja s imenima i glagolima koje prate.

²³ Op.cit.: Manāl Muḥammad 'Abd al-Nassar, „The Polysemous Nature of Some Arabic Prepositions“, *International Journal of Linguistics*, Vol. 5, No. 2, Macrothink Institute, 2013, str. 71.

²⁴ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 7. Svaki od navedenih odnosa bit će detaljnije opisan u radu kada se bude govorilo konkretno o prijedlozima sa značenjem lokacije.

prvome određuje mjesto, tj. lokalizator. Na osnovu toga određuje se mjesto ili položaj predmeta, tj. objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator, kretanje objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator kao polazište ili kao cilj kretanja, kretanje objekta lokalizatorom, ili pak izražavanje prostorne supozicije objekta lokalizacije i lokalizatora u lokalnoj koegzistenciji.²⁵ Koji će od tih osnovnih prostornih značenja pojedini prijedlog ostvariti u prijedložnim frazama zavisi o njegovom dominantnom semu, ali i kontekstu, budući da su arapski prijedlozi polisemični i uvijek imaju širok spektar značenja.

Nedimenzionalna su značenja koja su u načelu izvedena iz dimenzionalnih, a tiču se kompleksnijih logičkih odnosa kao što su sredstvo, način, uzrok, uvjet, itd.

Prema tipu prostornih odnosa prijedlozi u arapskom jeziku se dijele na prijedloge sa značenjem *direktivnog kretanja* u koje spadaju إلى, حَتَّى, i prijedlog ل, prijedloge sa značenjem *ablativnog kretanja* u koje spadaju prijedlozi مِنْ, عَنْ, مُنْذُ i prijedloge sa značenjem *lokacije* u koje spadaju prijedlozi عَلَى, فِي, ب, a koji su i predmet ovog rada.

²⁵ Ibid., str. 7-8.

2. ZNAČENJA ARAPSKIH PRAVIH PRIJEDLOGA SA ZNAČENJEM LOKACIJE

Prijedlozi sa značenjem lokacije su prijedlozi čiji je dominantni sem značenja vezan za lokaciju, bilo da se radi o lokaciji na prostornom, temporalnom, ili figurativnom planu. Dakle, riječ je o tri prava prijedloga: في čiji je najčešći prijevodni ekvivalent u bosanskom jeziku prijedlog *u*, عَلَى koje se najčešće prevodi prijedlozima *na* ili *iznad*, te prijedlog ب koje se prevodi prijedlogom *u* ili *pored* kada ostvaruje značenje lokacije, mada se najčešće koristi da iskaže instrument vršenja radnje.²⁶ Naravno, lokacija u arapskom jeziku se može iskazati i pomoću sekundarnih prijedloga, ali ovaj rad uključuje samo značenja i upotrebe pravih prijedloga, tako da će biti ograničen na tri navedena prijedloga. Za razliku od prijedloga sa značenjem direktivnog kretanja i prijedloga sa značenjem ablativnog kretanja, prijedlozi lokacije su uglavnom vezani za stanje mirovanja.²⁷

Sva tri prijedloga su polisemična. Ostvaruju dimenzionalna značenja, bilo da se radi o prostornoj ili temporalnoj dimenzionalnosti, ali, također, ostvaruju i različita nedimenzionalna značenja. Zbog polisemične prirode arapskih prijedloga ponekad može doći do supstituiranja, tj. upotrebe jednog prijedloga u značenju koje je karakteristično za neki drugi prijedlog, o čemu ćemo kasnije u radu govoriti.

Kao što je već rečeno, osnovna i najčešća značenja prijedloga su prostorna. Iz njih su se najprije razvila vremenska, a zatim i nedimenzionalna značenja. Značenja prijedloga se izvode na osnovu utvrđivanja odnosa između objekta lokalizacije i lokalizatora te se na osnovu toga određuje mjesto ili položaj predmeta, tj. objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator ili utvrđivanjem odnosa između događaja i vremenskog lokalizatora. Tako ova tri prijedloga ostvaruju sljedeća *dimenzionalna* prostorna i temporalna značenja: *prostornu intralokativnost*, *vremensku intralokativnost*, *graničnu intralokativnost*, *supralokativnost*, *adlokativnost* i *značenje kontakta*.

²⁶ Bitno je napomenuti da ovo nisu jedini ekvivalenti u bosanskom jeziku, nego samo oni koji se najčešće upotrebljavaju kada prijedlog izražava lokaciju.

²⁷ Wright u prijedloge lokacije koje on naziva „prijedlozima koji označavaju mirovanje u prostoru“ ubraja i مَعَ، لَدَى، اِلَى، ali su ovo sekundarni prijedlozi, a kao što je napomenuto oni neće biti uzeti u razmatranje. Vidi u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 153.

Također, ovi prijedlozi ostvaruju i sljedeća *nedimenzionalna* značenja: *figurativnu intralokativnost, figurativnu supralokativnost, posesiv, kauzativ, final, socijativ, značenje obaveze, relativ, permisiv i instrumental*.

U nastavku rada govorit ćemo o navedenim trima prijedlozima sa dimenzionalnim i nedimenzionalnim značenjima koja ostvaruju, kao i njihovoj specifičnoj upotrebi.

2.1. PRIJEDLOG فِي

Prijedlog فِي je osnovni prijedlog sa značenjem lokacije u arapskom jeziku. Može se koristiti za izražavanje lokacije u prostoru ili vremenu u dimenzionalnom smislu (ظَرْفِيَّةٌ حَقِيقِيَّةٌ), kao i lokacije u figurativnom smislu (ظَرْفِيَّةٌ مَجَازِيَّةٌ). Može se prevesti na različite načine²⁸, zavisno od konteksta.²⁹ Izražava mirovanje u prostoru ili vremenu i odgovara na pitanje *kada* (npr. فِي هَذِهِ السَّنَةِ – ove godine) i *gdje* (npr. فِي الدَّارِ – u kući), a ponekad izražava i kretanje prema nekom cilju (npr. وَقَعَ فِي الْبُئْرِ – pao je u bunar).³⁰ Ovo je jedini prijedlog u arapskom jeziku kojim se izražava lokacija u temporalnom smislu.³¹

Naravno, koristi se i za izražavanje različitih nedimenzionalnih odnosa, a u nastavku rada govorit ćemo o različitim dimenzionalnim i nedimenzionalnim značenjima koja se izražavaju ovim prijedlogom, kao i o specifičnoj upotrebi ovog prijedloga.

2.1.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA

Prijedlog فِي se javlja u dimenzionalnim značenjima *prostorne i temporalne intralokativnosti, granične intralokativnosti i adlokativnosti*.

²⁸ Najčešće se prevodi prijedlozima „u“ ili „na“ .

²⁹ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 375.

³⁰ Vidi u: J.A.Haywood i H.M.Nahmad, *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965, str. 418. ili u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 153.

³¹ Bitno je napomenuti da neki gramatičari i prijedlogu عَلَى daju temporalno značenje. Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 330. ili u: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 382. Međutim, tokom istraživanja nismo naišli ni na jedan primjer u korpusu u kojem ovaj prijedlog ima temporalno značenje.

Prostorna intralokativnost

Prostorna intralokativnost „podrazumijeva da se objekat lokacije nalazi unutar ili u granicama lokalizatora.“³² Objekat lokacije je u tom slučaju sa svih strana okružen lokalizatorom. Prostorna intralokativnost podrazumijeva mirovanje u prostoru. Prijedlog فِي se najčešće upotrebljava za izražavanje prostorne i vremenske intralokativnosti.³³

Navest ćemo nekoliko primjera gdje se ostvaruje ovo značenje:³⁴

(Ḥusayn, str. 17.) ثُمَّ يُنْقَلُ إِلَى زَاوِيَةٍ فِي حُجْرَةٍ صَغِيرَةٍ.

Potom su ga nosili u ugao male sobe. (Duraković, str. 18.)

Prenosili su ga poslije toga u ugao sobice. (Dizdarević, str. 8.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza فِي حُجْرَةٍ صَغِيرَةٍ je modifikator u imeničkoj frazi čiji je upravni član imenica زَاوِيَةٍ. Međutim, u oba prijevoda ova imenička fraza je prevedena kao da je drugi član genitivne veze, iako je autor razbio genitivnu vezu prijedlogom فِي da bi naglasio neodređenost dependensa, odnosno imenice حُجْرَةٍ. Konkretno, u navedenom primjeru bi se ova prijedložna fraza trebala prevesti izrazom „u jednoj sobi“, a prijevod cjelokupne imeničke fraze bi glasio „u ugao u jednoj sobi“. Kao što vidimo, prijedlog فِي u navedenom primjeru bi se mogao prevesti našim prijedlogom „u“, i ostvaruje

³² Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 9.

³³ Većina gramatičara navode upotrebu prijedloga فِي u ovom značenju, što dovodi do zaključka da je ovo jedna od njegovih primarnih upotreba. Vidi u: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 375; Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 307-308; J.A.Haywood i H.M.Nahmad, *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965, str. 418; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 460-461.

³⁴ Primjeri koji će biti navedeni su iz djela koje je korpus ovog rada: Taha Ḥusayn, *al-Ayyām*, Markaz al-Ahrām, 1992 (1. i 2. dio). Djelo je napisano na arapskom jeziku. Za svaki primjer navodit ćemo prijevod Esada Durakovića (Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998) i prijevod Nijaza Dizdarevića (Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979). Prijedložne fraze koje su predmet naše analize bit će podvučene, a također i prijevodni ekvivalenti na naš jezik ukoliko ih bude. Ukoliko jedan od autora, po našem mišljenju, ne bude adekvatno preveo neku od prijedložnih fraza, naglasit ćemo nedosljednost prijevoda, a ukoliko budemo smatrali da je prijevod oba autora problematičan, navest ćemo prijevod za koji smatramo da bi bio najadekvatniji za navedeni primjer. Također, budući da su tema ovog rada prijedlozi sa značenjem lokacije u arapskom jeziku, posmatrat ćemo i analizirati prijevode samo onih prijedložnih fraza koje su predmet istraživanja, odnosno onih koje podvučemo. U nastavku rada pored primjera u zagradi ćemo navoditi prezime autora i broj stranice sa koje je primjer preuzet, a ukoliko, zbog nedostatka primjera u korpusu, primjer preuzmemo iz neke gramatike, to ćemo naglasiti u fusnoti. Također, ukoliko bude bilo potrebno, uz primjere ćemo navoditi popratna objašnjenja.

odnos prostorne intralokativnosti, odnosno označava da se objekat lokalizacije, tj. ugao nalazi unutar lokalizatora, tj. u sobi.

فَقَدْ كَانَ يَأْكُلُ فِي نَفَقٍ تَحْتَ الْأَرْضِ... (Husayn, str. 27.)

Naime, objedovao je u jednom podzemnom skrovištu... (Duraković, str. 26.)

وَالنِّسَاءُ فِي قُرَى مِصْرَ لَا يُحِبُّنَ الصَّمْتَ... (Husayn, str. 30.)

Žene u egipatskim selima ne vole baš šutjeti. (Duraković, str. 28.)

Žene u selima Egipta ne vole ćutanje... (Dizdarević, str. 16.)

U dvama prethodno navedenim primjerima prijedložna fraza فِي نَفَقٍ تَحْتَ الْأَرْضِ je modifikator glagola يَأْكُلُ i u funkciji je adverbijalne oznake za mjesto. Sama njena funkcija već ukazuje na to da prijedlog ostvaruje odnos prostorne intralokativnosti. Prijedložna fraza فِي قُرَى مِصْرَ je modifikator imenice النِّسَاءُ u funkciji atributa koji ukazuje na mjesto. U prijevodima oba navedena primjera prijedlog فِي je adekvatno preveden našim prijedlogom „u“, a zavisni član prijedložne fraze imenicom u lokativu.

وَكَانَ وَاثِقًا أَنَّهُ إِنْ تَرَكَ تُعْرَةَ فِي لِحَافِهِ فَلَا بُدَّ مِنْ أَنْ تَمْتَدَّ مِنْهَا يَدُ عَفْرِيتٍ إِلَى جِسْمِهِ فَتَنَالَهُ بِالْعَمَزِ وَالْعَبَثِ.

(Husayn, str. 18.)

Vjerovao je da će ifrit, ostavi li pod pokrivačem makar jednu rupicu, kroz nju provući ruku sve do njegova tijela i ščepati ga. (Duraković, str. 19.)

Čvrsto je vjerovao da će ga, ako ostavi i najmanji procijep, kroz njega dohvatiti ruka nekog zloduha i nanijeti mu zlo. (Dizdarević, str. 9.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza فِي لِحَافِهِ je modifikator u funkciji atributa imenice تُعْرَةُ. Prijedlog فِي pomaže u ostvarivanju značenja da se objekat lokalizacije, tj. rupica nalazi unutar ili u granicama lokalizatora, tj. pokrivača. Kao što se može vidjeti, Dizdarević je ovu prijedložnu frazu izbacio iz svog prijevoda.

وَهُوَ يُذَكِّرُ أَنَّهُ تَقَدَّمَ عَيْرٌ مَرَّةً عَنْ يَمِينِهِ عَلَى شَاطِئِ الْقَنَاةِ حَتَّى وَصَلَ إِلَى حَدِيقَةِ الْمُعَلِّمِ وَأَكَلَ فِيهَا عَيْرٌ مَرَّةً

نُفَّاحًا... (Husayn, str. 23.)

Pamti i to kako se često znao zaputiti na desnu stranu obale, sve do učiteljeve bašče gdje je opet, ne jednom, jeo jabuke... (Duraković, str. 23.)

Sjeća se da je često išao nadesno obalom sve do učiteljeve bašte, jeo njegove jabuke... (Dizdarević, str. 12.)

Kao što možemo vidjeti iz prethodnog primjera, zavisni član prijedložne fraze ne mora biti nužno imenica u genitivu, nego se može pojaviti i pronominalni sufiks, tj. spojena lična zamjenica koja je također u genitivu. Prijedložna fraza فِيهَا je modifikator glagola أَكَلَ u funkciji adverbijalne oznake za mjesto. Dizdarević navedenu prijedložnu frazu nije preveo, a Duraković ju je preveo relativnom mjesnom rečenicom što je donekle prihvatljivo, ali budući da se radi o dvije koordinirane zavisne rečenice možda bi adekvatniji prijevod ove prijedložne fraze bio „u njoj“, a prijevod koordiniranih zavisnih rečenica bi mogao glasiti:

...sve dok ne bi stigao do učiteljeve bašče i u njoj, ne jednom, jeo jabuke...

Iz navedenih primjera možemo zaključiti da se prijedlog فِي kada ostvaruje odnos prostorne intralokativnosti najčešće prevodi našim prijedlogom „u“.

*Temporalna intralokativnost*³⁵

Temporalna intralokativnost podrazumijeva da se objekat lokacije nalazi unutar granica vremenskog lokalizatora ili da se neki događaj odvija unutar njega. Može se upotrebljavati za radnju koja se desila u nekom trenutku u prošlosti, ali i za radnju koja je trajala u određenom

³⁵ Ovo značenje se spominje u različitim gramatikama, a neke od njih su: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 375-376.; Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 309; Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 354, itd.

vremenskom razdoblju.³⁶ Uz prostornu, vremenska intralokativnost je jedna od primarnih značenja prijedloga *في*.

U sljedećim primjerima ovaj prijedlog je upotrijebljen za izražavanje temporalne intralokativnosti:

كَانَ يَسْتَيْقِظُ مُبَكِّرًا أَوْ قُلَّ كَانَ يَسْتَيْقِظُ فِي السَّحْرِ. (Ḥusayn, str. 19.)

Budio se rano, tačnije – budio se zorom. (Duraković, str. 19.)

Budio se rano, već u praskozorje... (Dizdarević, str. 9.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza *في السَّحْرِ* je modifikator glagola *يَسْتَيْقِظُ* u funkciji adverbijalne oznake za vrijeme. Prijedlog *في* ostvaruje značenje vremenske intralokativnosti koja podrazumijeva odvijanje događaja, tj. buđenja, unutar vremenskog lokalizatora, tj. zore i praskozorja. Kako vidimo, ova prijedložna fraza je prevedena besprijedložnim instrumentalom u prvom prijevodu, a prijedlogom „u“ i imenicom u akuzativu u drugom prijevodu. Oba prijevoda su adekvatna.

رَجَحَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ يَذُكُرُ أَنَّ وَجْهَهُ تَلَقَّى فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ هَوَاءً فِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْبَرْدِ الْخَفِيفِ الَّذِي لَمْ تَذْهَبْ بِهِ حَرَارَةُ الشَّمْسِ. (Ḥusayn, str. 15.)

Vjeruje da je tako, jer pamti kako mu je upravo tada lice pomilovao pomalo prohladan zrak iz koga nije sasvim nestala sunčeva jara. (Duraković, str. 17)

To mu izgleda vjerovatnim, jer, sjeća se, lice mu je pomilovala blaga svježina koja još nije nestala pred sunčanom žegom. (Dizdarević, str. 7.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza *فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ* je također u funkciji adverbijalne oznake za vrijeme. Značenje ukazuje na to da se radnja desila u prošlosti, a vremenski lokalizator je određen vremenski period. Duraković je adekvatno preveo ovu prijedložnu frazu vremenskim prilogom „tada“, a Dizdarević ju je izostavio u prijevodu. Također, ova prijedložna fraza bi se mogla prevesti i prijedlogom „u“ i imenicom u akuzativu (u to vrijeme).

³⁶ O tome vidi u: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 375.

وَأَحَدَتْ تَأْتِي بِحَرَكَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ أَشْبَهَ الشَّيْءُ بِحَرَكَاتِ الْمُنْصَوِّفَةِ فِي حَلَقَاتِ الذِّكْرِ. (Husayn, str. 18.)

...a onda se počinju primicati raznim kretnjama koje pomalo podsjećaju na kretnje sufija u vrijeme zikra. (Duraković, str. 19.)

Ona su vršila najrazličitije pokrete, veoma slične pokretima derviša za vrijeme zajedničkog „zikira“. (Dizdarević, str. 9.)

...ذَلِكَ أَنَّ أَبَا الْعَلَاءِ كَانَ يَتَسَتَّرُ فِي أَكْلِهِ حَتَّى عَلَى خَادِمِهِ. (Husayn, str. 27.)

(...)Abu-l-Alaa koji se krio za vrijeme jela čak i od svog sluge. (Duraković, str. 26.)

Abul Alaa se skrivao kada jede čak i od svog sluge. (Dizdarević, str. 14.)

U prethodna dva primjera prijedložne fraze فِي حَلَقَاتِ الذِّكْرِ i فِي أَكْلِهِ su također u funkciji adverbijalne oznake za vrijeme, a prijedlog فِي je upotrijebljen za izražavanje radnje koja je trajala u prošlosti. U tom slučaju, ovaj prijedlog se prevodi izrazima koji ukazuju na trajanje radnje, npr. *za vrijeme, tokom* i tome slično.

عَلَى أَنَّهُ خَلَا إِلَى بَعْضِ الطَّعَامِ أحيانًا كَثِيرَةً, ذَلِكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَفِي أَيَّامِ الْمَوَاسِمِ الْحَافِلَةِ. (Husayn, str. 28.)

Ipak se često osamljivao dok je jeo neka jela. Činio je to naročito u vrijeme ramazana i tokom praznika... (Duraković, str. 26.)

Ipak, često, za vrijeme mjeseca posta ili u vrijeme praznika, dešavalo se da jede sam... (Dizdarević, str. 14.)

I u prethodnom primjeru riječ je prijedložnim frazama koje označavaju trajanje radnje u prošlosti, a oba prevodioca su ih adekvatno preveli.

Dakle, prijedlog فِي može izražavati temporalnu intralokativnost i tada se najčešće prevodi besprijedložnim instrumentalom, prijedlogom „u“ i imenicom u akuzativu, vremenskim prilogom ili izrazima koji upućuju na trajanje radnje u prošlosti. Najčešće se vezuje za

dogadaje koji su se desili ili trajali u prošlosti, ali se također može pojaviti i uz radnju koja se dešava u sadašnjosti ili će se desiti u budućnosti, kao npr:

يُخْرَجُ فِي الْوَاحِدَةِ ظُهُرًا.

Izlazi u jedan sat popodne.

هَذِهِ سَتَعْرِفُهَا فِي الْمُسْتَقْبَلِ.

Ti ćeš ovo shvatiti u budućnosti.³⁷

Granična intralokativnost³⁸

Intralokativnost može podrazumijevati i kretanje prema unutrašnjosti lokalizatora³⁹, odnosno kretanje prema nekoj tački u prostoru i njeno dosezanje, npr:

وَمَا كَانَ أَحَبَّ إِلَيْهِ أَنْ يَهْبُطَ فِي هَذِهِ الْفَنَاءِ لَعَلَّ سَمَكَةً مِنْ هَذِهِ الْأَسْمَاكِ تَزْدَرِدُهُ فَيَطْفَرُ فِي بَطْنِهَا بِهَذَا الْحَاتِمِ...

(Husayn, str. 21.)

Koliko li je samo želio da padne u kanal ne bi li ga progutala neka od tih riba , pa da se domogne prstena u njenoj utrobi... (Duraković, str, 22.)

Koliko je dječak želio da padne u kanal ne bi li ga progutala jedna od ovih riba pa da u njenoj utrobi nađe prsten. (Dizdarević, str 10-11.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza هَذِهِ الْفَنَاءِ فِي je obavezna adverbijalna dopuna mjesta koja se u rečenici pojavljuje uz glagole kretanja ili mirovanja. U ovom primjeru javila se uz glagol kretanja. Prijedlog فِي je upotrijebljen da izrazi kretanje, tj. pad, prema nekoj tački i dostizanje do te tačke, tj. kanala. Preveden je u oba prijevoda prijedlogom „u“ uz imenicu u akuzativu.

³⁷ Primjeri preuzeti iz: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 309.

³⁸ Vidi u: Ibid., str. 308.

³⁹ Vidi u: Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 9.

وَوَضَعَ فِي يَدِ الْيَتِيمِ قِطْعَةً مِنْ فِضَّةٍ... (Husayn, str. 36.)

...*a jetimu tutnu u ruku srebrenjak*... (Duraković, str. 33.)

...*siromašku dade srebrenjak*... (Dizdarević, str. 20.)

Kako vidimo, u prethodnom primjeru Dizdarević je izostavio prijedložnu frazu فِي يَدِ الْيَتِيمِ priilikom prevođenja, Duraković ju je adekvatno preveo na prethodno spomennut način.

إِنَّمَا كَانَتْ تَفْعُ فِي أَيْدِيهِمْ كُتُبُ السِّحْرِ... (Husayn, str. 83.)

Do ruku su im dolazile samo knjige o magiji... (Duraković, str. 72.)

Iz prethodno navedenog primjera vidimo da se prijedlog فِي može prevesti i našim prijedlogom „do“.

...وَكَاَنَّهُ لَمْ يَضَعْهُ فِي الْمَكَانِ الَّذِي تَعَوَّدَ أَنْ يَضَعَ فِيهِ طَعَامَ الشَّيْخِ... (Husayn, str. 27.)

Međutim, izgleda da ga nije metnuo na mjesto gdje je obično stavljao hranu za šejha... (Duraković, str. 26.)

Vjerovatno ga nije položio na uobičajeno mjesto... (Dizdarević, str. 14.)

U prethodno navedenom primjeru u prijedložnoj frazi فِي الْمَكَانِ الَّذِي تَعَوَّدَ أَنْ يَضَعَ فِيهِ طَعَامَ الشَّيْخِ prijedlog فِي je preveden našim prijedlogom „na“ jer u konkretnom primjeru sadrži i određeni nivo supralokativnog značenja, mada se ne može govoriti o graničnoj supralokativnosti.

Dakle, prijedlog فِي može biti upotrijebljen za značenje granične intralokativnosti, i u tom slučaju se najčešće prevodi našim prijedlogom „u“ uz imenicu u akuzativu ili prijedlogom „do“ uz imenicu u genitivu.

Adlokativnost

Adlokativnost podrazumijeva da je „objekat lokacije u neposrednoj blizini lokalizatora.“⁴⁰ Najčešće se prevodi našim prijedlogom „pred/ispred“ ili „za“ kao što možemo vidjeti u narednom primjeru:

الْحَارِسُ يَقِفُ فِي الْبَابِ.⁴¹

Čuvar stoji kraj vrata.

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza فِي الْبَابِ je u funkciji obavezne adverbijalne dopune mjesta glagola يَقِفُ i u značenju je adlokativnosti.

2.1.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA

Kada je riječ o nedimenzionalnim značenjima, prijedlog فِي se javlja u značenju *figurativne intralokativnosti, posesiva, kauzativa, finala i socijativa*.

*Figurativna intralokativnost*⁴²

Intralokativnost podrazumijeva, kako je već rečeno, nalaženje objekta lokalizacije unutar ili u granicama lokalizatora ili kretanje prema njegovoj unutrašnjosti. Pored lokacije na dimenzionalnom planu, ovaj prijedlog uz imenice apstraktne prirode može izražavati i lokaciju na figurativnom planu, što možemo vidjeti iz narednih primjera:

وَكَانَ هُنَا فِي حَيَاتِهِ أَوْ قَلَّ فِي خَيَالِهِ تَأْثِيرٌ عَظِيمٌ. (Husayn, str.16.)

⁴⁰ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 9.

⁴¹ Primjer je preuzet iz: Ibid., str. 48.

⁴² O tome vidi u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 569; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 461.

...i koji je u njegovome životu, tačnije u njegovoj mašti, odigrao značajnu ulogu. (Duraković, str. 18.)

Kao što možemo vidjeti, zavisni član prijedložnih fraza حَيَاتِهِ i فِي حَيَالِهِ su imenice حَيَاةٌ i حَيَالٌ sa pronominalnim sufiksima koje su imenice apstraktne prirode. Duraković je adekvatno preveo navedenu prijedložnu frazu prijedlogom „u“ uz imenicu u akuzativu. Također, i u narednim primjerima prijedlog فِي ostvaruje značenje figurativne intralokativnosti:

ثُمَّ يَذْكُرُ أَنَّهُ كَانَ لَا يَخْرُجُ لَيْلَةً إِلَى مَوْفِقِهِ مِنَ السِّيَاحِ إِلَّا وَفِي نَفْسِهِ حَسْرَةٌ لَادِعَةً. (Husayn, str. 16-17.)

Sjeća se da je noću uvijek zauzimao svoje mjesto uz ogradu, obuzet bolnim osjećanjem. (Duraković, str. 18.)

Zatim, sjeća se da nije nijednom navečer izašao na svoje omiljeno mjesto kod ograde a da ga nije stezala bolna tjeskobnost. (Dizdarević, str. 8.)

وَيَقْضِي شَطْرًا طَوِيلًا مِنَ اللَّيْلِ فِي هَذِهِ الْأَهْوَالِ وَالْأَجْوَالِ وَالْخَوْفِ مِنَ الْعَفَّارِيتِ... (Husayn, str. 19.)

...probdijevši veći dio noći obuzet tim silnim strahovima od ifrita. (Duraković, str. 19-20.)

...pošto je veći dio noći provodio u strahovima od zloduha. (Dizdarević, str. 9.)

Iz prethodno navedena dva primjera možemo vidjeti da figurativna intralokativnost ponekad može podrazumijevati stanje u kome se našao subjekat rečenice, te se može prevesti glagolskim pridjevom trpnim, u ovom slučaju glagolskim pridjevom „obuzet“, ali i prijedložnom frazom sa prijedlogom „u“ na poziciji upravnog člana koji je karakterističan za izražavanje intralokativnosti. Još neki od primjera su:

...جَعَلَتْهُ مُضْرَبَ الْمَثَلِ فِي الْأُسْرَةِ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَرَفُوهُ حِينَ تَجَاوَزَ حَيَاةَ الْأُسْرَةِ إِلَى الْحَيَاةِ الْإِجْتِمَاعِيَّةِ. (Husayn, str. 28.)

...postao je predmet priče u porodici, ali i među onima koji su ga upoznali kada se iz porodičnog kruga uključio u društveni život. (Duraković, str. 27.)

عَلَى أَنَّهُ كَانَ يَجِدُ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا الصِّيقَ الْقَصِيرَةَ الْمَحْدُودَةَ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ ضَرُوبًا مِنَ اللَّهْوِ وَالْعَبَثِ تَمْلَأُ هَآرَهُ كُلَّهُ.

(Ḥusayn, str. 22.)

Ipak je u tome malom svijetu, ograničenom sa svih strana, nalazio sebi igru i zabavu tokom cijeloga dana. (Duraković, str. 22.)

Kao što možemo vidjeti, figurativna intralokativnost se može izraziti prijedložnom frazom koja se može sastojati iz dva ili više članova. Prijedlog في se u ovom slučaju najčešće prevodi našim prijedlogom „u“ uz imenicu u akuzativu, ali se može adekvatno izraziti i na druge načine, npr. glagolskim pridjevom trpnim.

Često se prijedlog في pojavljuje u okviru prijedložne fraze u kojoj je zavisni član uvijek neodređena imenica, i koja je u funkciji modifikatora glagola, odnosno adverbijalne oznake za način⁴³, npr:

وَأَخَذَ يُنْشِدُهُمْ فِي نَعْمَةٍ عَدْبِيَّةٍ غَرِيبَةٍ أَحْبَبَارَ أَبِي زَيْدٍ وَخَلِيفَةَ وَدِيَابِ. (Ḥusayn, str.16.)

A on bi, neobičnom i ugodnom melodijom, počinjao kazivati im o Abu zejdu, Halifi i Dijabu. (Duraković, str. 18.)

On je (...) kazivao, ugodno i čudno zapijevajući, dogodovštine Abu Zejda, Kalife i Dijaba. (Dizdarević, str. 8.)

فَلَيْقِي اللَّحَافَ عَنْ وَجْهِهِ خَيْفَةً وَتَرْدُدِ لَأَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَنَامَ مَكْشُوفَ الْوَجْهِ. (Ḥusayn, str. 17.)

...a on krišom i neodlučno zbacuje sa sebe pokrivač. Nije volio spavati otkrivena lica... (Duraković, str. 19.)

Zbacio bi pokrivač u strahu i nelagodnosti, jer nije volio da spava otkrivenog lica. (Dizdarević, str. 8.)

أَلْحَقُّ أَنَّهُ لَا يَتَبَيَّنُ ذَلِكَ إِلَّا فِي غُمُوضٍ وَإِبْهَامٍ. (Ḥusayn, str. 24.)

Zapravo, nije mu bilo sasvim jasno. (Duraković, str.24.)

Istina je da mu je sve bilo tako nejasno i neodređeno... (Dizdarević, str.12.)

⁴³ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 311.

وَأَمَّا أَبُوهُ فَقَالَ فِي صَوْتٍ هَادِيٍّ حَزِينٍ... (Husayn, str. 26.)

Onda otac reče smirenim i tužnim glasom... (Duraković, str. 25.)

Kao što smo mogli vidjeti u prethodnim primjerima, uvijek se poslije prijedloga فِي u ovom kontekstu pojavljuje neodređena imenica, a najčešće se ova prijedložna fraza koja je u funkciji adverbijalne oznake za način na našem jeziku ne prevodi prijedložnom frazom, nego imenicom u instrumentalu.

Posesiv

„Posesiv označuje da nešto pripada onome što znači imenska riječ uz prijedlog.“⁴⁴ Između ostalog, to podrazumijeva figurativno značenje izvora, tj. pripadnost djela nekoj oblasti ili osobe zanimanju. U arapskom jeziku prijedložne fraze kojima se izražava posesiv su uglavnom modifikatori imenice u okviru imeničke fraze.

Neki od primjera u kojima se prijedlog فِي koristi za izražavanje posesiva su:

فَإِذَا صَلُّوا الْعَصْرَ اجْتَمَعُوا إِلَىٰ وَاحِدٍ مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ قِصَصَ الْعَزَوَاتِ وَالْفُتُوحِ (...) وَكُتِبَ فِي الْوَعْظِ وَالسُّنَنِ.

(Husayn, str. 30.)

Čim bi klanjali ikindiju, okupljali su se kod jednoga od njih da bi im pričao o vojevanjima i osvajanjima (...)ili im je čitao poučne knjige i one koje se odnose na predaju poslanika Muhameda. (Duraković, str. 28.)

Pošto bi obavili popodnevnu molitvu, sakupljali bi se kod jednog od njih koji bi im čitao priče o borbama i zavojevanjima (...)ili knjige propovijedi o pobožnosti i predanja iz života proroka Muhameda. (Dizdarević, str. 15.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza فِي الْوَعْظِ وَالسُّنَنِ je modifikator u funkciji atributa imenice كُتِبَ, i označava pripadnost djela nekoj oblasti. Adekvatno je prevedena relativnom rečenicom u prvom slučaju, a besprijedložnim genitivom u drugom slučaju.

⁴⁴Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 24.

...وَسَمَّسَ الْمَعَارِفِ الْكُبْرَى فِي السِّحْرِ (...) ثُمَّ كُتِبَ فِي الْوَعْظِ وَالْإِشَادِ، وَأُخْرَى فِي الْمَحَاضِرَاتِ وَعَجَائِبِ

الْأَخْبَارِ... (Husayn, str. 82.)

...Puni sjaj najvećih tajni magije (...)knjige vazova i uputa, raznih predavanja i čudesnih predanja... (Duraković, str. 71.)

...“Sunce najvećih tajni magije“ (...) knjige propovijedi, naputaka i predavanja, knjige o čudnim događanjima... (Dizdarević, str. 49.)

وَأَمَّا الْمُتَفَقِّهُونَ فِي الدِّينِ وَحَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ الطَّرِيقِ وَتَلَامِيذُهُمْ... (Husayn, str. 89.)

Međutim, fakihi, znalci Kur'ana, pripadnici derviških redova i njihovi učenici... (Duraković, str. 76.)

(Drugačije je bilo sa) vjerskim „učenjacima“, čuvarima Kur'ana, šejhovima derviških redova i njihovim učenicima. (Dizdarević, str. 54.)

U prethodno navedenom primjeru vidimo da je Duraković prijedložnu frazu فِي الدِّينِ izostavio i cijelu imeničku frazu preveo je izrazom „fakihi“, ali oba prijevoda smatramo adekvatnim budući da riječ الْمُتَفَقِّهُة sama po sebi podrazumijeva osobu koja je „stručnjak u šerijatskom pravu“.⁴⁵

Kauzativ

Prijedlog فِي može biti upotrijebljen i u kauzativnom značenju (ar. التَّغْلِيلُ)⁴⁶ i to najčešće u značenju „uzroka razloga koji se temelji na kakvim činjenicama, tj. na stanjima ili

⁴⁵ Vidi u: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997, str. 1135.

⁴⁶ O tome vidi u: Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Rasāla, Bayrut, 1997, str. 354; Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 570; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462.

okolnostima koji 'najavljuju' ili pomažu pojavu bilo uzroka izazivača bilo uzroka motiva".⁴⁷
Odgovara našem prijedlogu „zbog“ ili „za“, kao što možemo vidjeti u narednom primjeru:

أَكَانَ وَحْدَهُ مَلُومًا فِي ذَلِكَ؟ (Husayn, str. 39.)

Je li samo on kriv za to... (Duraković, str. 35.)

Da li treba samo njega kriviti za to? (Dizdarević, str. 21.)

عَاقِبَةُ الْأَبِّ فِي شُرْبِ الْخَمْرِ.⁴⁸

Otac ga je kaznio zbog pijenja vina.

Final

„Finalom se označava okrenutost prema čemu, usmjerenost, namjera, odnosno cilj.“⁴⁹
Prijedlog فِي može biti upotrijebljen i u ovom značenju gdje prijedložna fraza ostvaruje funkciju modifikatora, odnosno adverbijalne oznake za svrhu ili namjeru. U tom slučaju najčešće se prevodi zavisnom namjernom rečenicom, kao što je slučaj u primjeru:

كَانَ مِنْ أَوَّلِ أَمْرِهِ طُلْعَةً لَا يَخْفَلُ بِمَا يَلْقَى مِنَ الْأَمْرِ فِي سَبِيلِ أَنْ يَسْتَكْشِفَ مَا لَا يَعْلَمُ. (Husayn, str 26.)

Oduvijek je bio toliko znatiželjan da ni od čega nije zazirao da bi otkrio nepoznato.
(Duraković, str. 25.)

Od najranijeg doba bio je tako radoznao da ga nije mogla zaustaviti nikakva prepreka na putu da otkrije nepoznato. (Dizdarević, str. 13.)

⁴⁷ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 23.

⁴⁸ Primjer je preuzet iz: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462.

⁴⁹ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 21.

„Socijativom se označuje da se kakav predmet (u najširem smislu) nalazi, kreće ili što čini u društvu (zajedništvu) s kakvim drugim predmetom ili predmetima.“⁵¹ Socijativ (ar. الْمَصَاحِبَةُ) se, osim prijedlogom مَعَ, u arapskom jeziku može izraziti i prijedlogom فِي. Najčešće se prevodi instrumentalom iza prijedloga „sa“, kao što možemo vidjeti u narednim primjerima:

فَقَدْ كَانَ يَعْرِفُ الْأُسْرَةَ مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً, وَكَانَ لَهُ فِيهَا عَادَاتٌ غَيْرُ مَقْطُوعَةٍ... (Ḥusayn, str. 37.)

...ali je on poznao porodicu već 20 godina i imao je s njom stabilne odnose. (Duraković, str. 33.)

وَكَانَ إِذَا أَقْبَلَ لَمْ يُقْبَلْ وَحْدَهُ, وَمَ يُقْبَلُ فِي نَفَرٍ قَلِيلٍ, وَإِنَّمَا أَقْبَلَ فِي جَيْشٍ ضَخْمٍ... (Ḥusayn, str. 76.)

Kada bi dolazio u posjetu nije to činio sam, niti s malom grupom, već je dolazio s pravom vojskom... (Duraković, str. 65.)

Kad bi dolazio, nije to činio sam ili sa manjom grupom, nego okružen mnogobrojnom vojskom... (Dizdarević, str. 45.)

U prethodno navedenim primjerima podvučene prijedložne fraze su u funkciji adverbijalne oznake za način u širem smislu, odnosno za društvo u užem smislu.

2.1.3. SPECIFIČNA UPOTREBA

Kao što je spomenuto, prijedlozi se mogu pojaviti u okviru specifičnih prijedložnih fraza koje ostvaruju različita značenja. U nastavku rada navest ćemo neke od takvih slučajeva.

⁵⁰ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 308; Maḥmūd Ḥusnī Muḡālāsa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 354.

⁵¹ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 26.

Poređenje

Prijedlog *في* se može upotrijebiti i za poređenje (ar. *الْمُؤَاظَنَةُ*) kada želimo uporediti dvije ili više stvari.⁵² U tom slučaju ovaj prijedlog se javlja poslije elativa ili prvog konstituenta poređenja, npr:

...وَهُوَ أَرْقُ فِي مَجْلِسِهِ قَلِيلًا أَوْ كَثِيرًا. (Husayn, str. 129.)

To mjesto je bilo nekako bolje od njegovog... (Duraković, str. 106.)

Dizdarević ovaj dio nije preveo.

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ.⁵³

A ovozemaljski život je u poređenju s onozemaljskim samo prolazno dobro. (Q., 13,28)

Postotak, matematičke jedinice, proporcije prostora

Prijedlog *في* se koristi i za izražavanje postotka u arapskom jeziku⁵⁴, i to prijedložnom frazom gdje se poslije prijedloga *في* pojavljuje imenica *الْمِائَةُ*, npr:

١٥ فِي الْمِائَةِ⁵⁵

15 %

Također, može se upotrijebiti i za matematičku operaciju množenja⁵⁶, gdje se i prije i poslije prijedloga pojavljuje neodređen broj, npr:

يَا سَيِّدِي ثَلَاثَةٌ فِي ثَلَاثَةٍ تُسَاوِي تِسْعَةً... كَانَتْ كَذَلِكَ فِي الْمَاضِي وَسَتَظَلُّ.⁵⁷

⁵² Vidi u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 156.

⁵³ Primjer je preuzet iz gramatike T. Muftića: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462.

⁵⁴ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 308;

⁵⁵ Primjer preuzet iz: Ibid., str. 308.

⁵⁶ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462. ili u: Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 185.

Gospodine, tri puta tri je devet. Tako je bilo i tako će i ostati.

Ovaj prijedlog koristi se i za izražavanje proporcija prostora⁵⁸, gdje se također i prije i poslije prijedloga pojavljuje neodređen broj, npr:

مَسَاحَةُ الْعُرْفَةِ أَرْبَعَةُ أَمْتَارٍ فِي خُمْسَةٍ.⁵⁹

Površina sobe je: četiri metra sa pet.

Povratna ekspresija

U kombinaciji sa imenicom نَفْسٌ ili سِرٌّ sa pronominalnim sufiksom, prijedlog فِي može se koristiti za izražavanje povratne ekspresije⁶⁰, npr:

قُلْتُ فِي نَفْسِي. ili قُلْتُ فِي سِرِّي.

Rekla sam sebi.

2.2. PRIJEDLOG عَلَى

Prijedlog عَلَى je drugi od prijedloga sa značenjem lokacije u arapskom jeziku.⁶¹ Njegov dominantni sem značenja je lokacija, tj. najčešće ostvaruje odnos supralokativnosti, kako u dimenzionalnom, tako i apstraktnom smislu. Međutim, s obzirom na polisemičnost arapskih

⁵⁷ Primjer preuzet iz: : Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 185.

⁵⁸ Vidi u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 156. ili u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462

⁵⁹ Primjer preuzet iz: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462.

⁶⁰ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 309.

⁶¹ Neki gramatičari ovaj prijedlog smatraju denominalnim jer tvrde da se ispred njega može pojaviti prijedlog نَزَلَ مِنْ عَلَى, a u tom slučaju je prijedlog عَلَى kao drugi član genitivne veze imenica. Wright navodi primjer نَزَلَ مِنْ عَلَى (Sišao je sa konja.) Vidi u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 173.

prijedloga, i ovaj prijedlog ostvaruje više različitih značenja, kako dimenzionalnih, tako i nedimenzionalnih.⁶²

U nastavku rada bit će analizirana dimenzionalna i nedimenzionalna značenja, kao i specifična upotreba ovog prijedloga.

2.2.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA

Kada je riječ o dimenzionalnim značenjima, prijedlog عَلَى ostvaruje značenje supralokativnosti i adlokativnosti.

Supralokativnost

Supralokativnost (ar. الْإِسْتِعْلَاءُ) podrazumijeva da se „objekat lokacije nalazi ili kreće u vršnom dijelu, po površini lokalizatora ili iznad njega.“⁶³ Ovo je njegova primarna upotreba, i većina gramatičara je spominje u svojim gramatikama.⁶⁴ U ovom slučaju najčešće se prevodi našim prijedlogom „na“, kao što možemo vidjeti u narednim primjerima:

(Ḥusayn, str. 17.) وَتَعَدُّوْهُ بِهِ إِلَى حَيْثُ تُنْبِئُهُ عَلَى الْأَرْضِ وَتَضَعُ رَأْسَهُ عَلَى فَحْدِ أُمِّهِ.

...i nosi ga tamo gdje ga je uspavljivala, na tlu. Polagala je njegovu glavu na majčino krilo...

(Duraković, str. 18.)

...i stavljala na pod položivši mu glavu majci na krilo. (Dizdarević, str. 8.)

⁶²Prijedlozi se mogu javiti i uz različite partikule gdje su samo sastavni dio nekog subordinatora ili priloga. Tako prijedlog عَلَى uz partikulu أَنْ tvori prilog u značenju „međutim, uostalom“, ili uz imenicu شَرْطٌ tvori analitički izraz za iskazivanje pogodbenog odnosa, tj. عَلَى شَرْطِ أَنْ u značenju „pod uslovom da“.

⁶³ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 9.

⁶⁴Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 327-328; Elsaïd Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 176; J.A.Haywood i H.M.Nahmad, *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965, str. 415; Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 382; Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 352.

Dakle, supralokativnost podrazumijeva da se objekat lokalizacije, tj. objekat u rečenici odnosno imenička fraza „njegova glava“ nalaze na/iznad lokalizatora, tj. „na majčinom krilu“. Prijedložne fraze عَلَى فخذ أمه i عَلَى الأرض su u funkciji adverbijalne oznake za mjesto glagola تُنمُّمُ odnosno u funkciji adverbijalne dopune glagola تَضَعُ. Kao što možemo vidjeti, u oba slučaja prijedlog على je adekvatno preveden našim prijedlogom „na“. Još neki od primjera supralokativnosti su:

وَهُوَ يَذْكُرُ أَنَّهُ كَانَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَقَدَّمَ يَمِينًا وَشِمَالًا عَلَى شَاطِئِ الْقَنَاةِ دُونَ أَنْ يَخْشَى كِلَابَ الْعَدَوِيِّينَ أَوْ مَكْرَ سَعِيدٍ
وَأَمْرًا. (Husayn, str. 23.)

Sjeća se kako je mogao hodati lijevo i desno obalom kanala, ne plašeći se Adevijinih pasa, ili grubosti Saida i njegove žene. (Duraković, str. 23.)

U prethodno navedenom primjeru objekat lokalizacije se kreće iznad lokalizatora, tj. „obalom kanala“. Kao što možemo vidjeti, prijedložna fraza عَلَى شَاطِئِ الْقَنَاةِ je prevedena besprijedložnim instrumentalom, što je svakako adekvatno rješenje.

وَهُوَ يَذْكُرُ أَنَّهُ اسْتَطَاعَ غَيْرَ مَرَّةٍ أَنْ يُعْبَرَ هَذِهِ الْقَنَاةَ عَلَى كَيْفِ أَحَدِ إِخْوَتِهِ دُونَ أَنْ يَحْتَاجَ إِلَى حَاتِمِ الْمَلِكِ...
(Husayn, str. 23.)

Sjeća se kako je često na ramenima jednoga od braće prevaljivao kanal, za šta mu nije bio potreban čarobni prsten... (Duraković, str. 23.)

Iz prethodno navedenih primjera vidimo da se prijedlog عَلَى prevodi našim prijedlogom „na“, ali ponekad i besprijedložnim instrumentalom.

Adlokativnost

Kao što je rečeno, adlokativnost podrazumijeva da je „objekat lokacije u neposrednoj blizini lokalizatora.“⁶⁵ Najčešće se prevodi našim prijedlogom „pred/ispred“ ili „za“ kao što možemo vidjeti u primjerima:

فَأَمَّا عَنْ يَمِينِهِ فَقَدْ كَانَ هُنَاكَ الْعَدَوِيُّونَ, وَهُمْ قَوْمٌ مِنَ الصَّعِيدِ يُقِيمُونَ فِي دَارِهِمْ كَبِيرَةً, يَشُومُ عَلَيَّ بِأَيْدِيهِمْ أَبَدًا كَلْبَانٍ عَظِيمَانِ لَا يَنْقَطِعُ نُبَاخُهُمَا... (Husayn, str. 21.)

Na jednoj strani su bile Adevijske, ljudi iz Gornjeg Egipta koji su živjeli u velikoj kući pred čijim vratima su uvijek stajala dva golema psa neprekidno lajući... (Duraković, str. 22.)

S desne strane živjeli su Adeuijske, ljudi iz Gornjeg Egipta, u prostranoj kući pred kojom su uvijek stražarila dva snažna psa i neprekidno lajala. (Dizdarević, str. 11.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza عَلَيَّ بِأَيْدِيهِمْ je u funkciji obavezne adverbijalne dopune mjesta i u značenju je adlokativnosti.

...فَكَانَ يَأْبِي أَنْ يُصِيبَ مِنْهَا عَلَيَّ الْمَائِدَةَ. (Husayn, str. 28.)

A on je odbijao da slatkiše jede za sofrom. (Duraković, str. 26.)

On tada nije htio da ostane za stolom... (Dizdarević, str. 14.)

فَكَانَ طَعَامُهُ جَائِعًا مَا جَلَسَ عَلَيَّ الْمَائِدَةَ. (Husayn, str. 29.)

Zato je jeo ne zalijevajući hranu dokle god je sjedio za sofrom... (Duraković, str. 27.)

Obrok mu je zbog toga, dokle god je sjedio za stolom, bio suh. (Dizdarević, str. 15.)

U dva prethodna primjera prijedložna fraza عَلَيَّ الْمَائِدَةَ u funkciji modifikatora, tj. adverbijalne oznake za mjesto, u drugom slučaju obavezne dopune koja se javlja uz glagole kretanja ili

⁶⁵ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 9.

mirovanja. Upotrijebljen je prijedlog على koji ima značenje adlokativnosti, a prijedložna fraza je adekvatno prevedena prijedlogom „za“ uz imenicu u instrumentalu.

وَهَلْ نَسِيَتْهَا حَقًّا! أَتِلْهَا عَلَيَّ! (Husayn, str. 41.)

Jesi li ga stvarno zaboravio? Prouči ga preda mnom! (Duraković, str. 36.)

Da li si zaista zaboravio? Kazuj ga meni! (Dizdarević, str. 23.)

قَالَ الشَّيْخُ: سَيُجَوِّدُهُ مِنِّي ذَهَبَ إِلَى الْقَاهِرَةِ عَلَى شَيْخٍ مِنْ شُيُوخِ الْأَزْهَرِ. (Husayn, str. 94.)

Učit će ga po tedžvidu kada ode u Kairo pred kakvog asharskog šejha – na to će otac...
(Duraković, str. 80.)

Naučiće kada ode u Kairo - od profesora Azhara – odgovori otac. (Dizdarević, str. 57.)

U dva prethodna primjera prijedlog على također izražava neposrednu bliskost, a smatramo da bi za prethodna dva primjera najadekvatniji prijevod ovog prijedloga bio „pred“, kako je Duraković i preveo.

2.2.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA

Pored dimenzionalnih, ovaj prijedlog pomaže u ostvarivanju i nekih nedimenzionalnih, tj. nemjerljivih značenja o kojima ćemo govoriti u nastavku rada.

Figurativna supralokativnost

Figurativna supralokativnost podrazumijeva da se objekat lokacije nalazi na/iznad lokalizatora, ali u figurativnom smislu.⁶⁶ Ovaj prijedlog se često upotrebljava u ovom značenju.

Često se pojavljuje uz glagole ili imenice apstraktne prirode koje opisuju neka Božija svojstva ili intencije, kao u primjeru:

فَتَّحَ اللهُ عَلَيْكَ, إِنْصَرَفَ إِلَى أَمْنِكَ... (Husayn, str. 36.)

Bog te blagoslovio! Idi sada majci... (Duraković, str. 33.)

Bog te blagoslovio. Idi majci... (Dizdarević, str. 20.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza عَلَيْكَ je modifikator, odnosno dopuna imeničke fraze فَتَّحَ اللهُ koja znači „Božija pomoć“, a prijedlog عَلَى koji u ovom slučaju ostvaruje značenje figurativne supralokativnosti uazuje na uzvišenost Božije milosti prema robovima, tj. da je doslovno „Božija pomoć iznad tebe“, odnosno da se spušta na relaciji od Boga Uzvišenog do Njegovih robova. Slična je upotreba ovog prijedloga i u sljedećem primjeru:

فَإِذَا فَرَعْتَ مِنْهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ أَنْ تُلْهَوْ وَتَلْعَبَ... (Husayn, str. 45.)

Kada to završiš, nećeš biti grješan ako se igraš... (Duraković, str. 41.)

A kada to završiš, nećeš pogriješiti ako se zabavljaš i igraš... (Dizdarević, str. 25.)

Prijedložna fraza عَلَيْكَ je modifikator imenice جُنَاحُ koja je apstraktne prirode, a grijeh se, kao i Božija milost nalazi „iznad čovjeka“ u figurativnom smislu.⁶⁷

Isti slučaj je i u narednom primjeru, gdje su prijedložne fraze عَلَيْكَ, عَلَيَّ i عَلَى أَبِيكَ tri koordinirana predikata imenske rečenice, a prijedlog عَلَى je upotrijebljen da ukaže da se „grijeh“ nalazi iznad lokalizatora u figurativnom smislu, tj. „iznad tebe“, „iznad mene“ i „iznad oca“:

⁶⁶ Vidi u: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 382, ili u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 467-468;

⁶⁷ U prethodna dva primjera nisu podvučeni prijevodi prijedložnih fraza jer nisu eksplicitno navedeni, već su sadržani u prijevodu cjelokupnih imeničkih fraza.

وَلَكِنَّ الذَّنْبَ لَيْسَ عَلَيْكَ وَلَا عَلَيَّ, وَإِنَّمَا هُوَ عَلَى أَبِيكَ... (Husayn, str. 41.)

Međutim, nismo krivi ni ti ni ja, već je kriv tvoj otac. (Duraković, str. 37.)

Još jedan od primjera figurativne supralokativnosti je:

...وَهُوَ كُوزٌ ضَخْمٌ طَوِيلٌ مِنَ السُّكَّرِ الْمَذَابِ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ. (Husayn, str. 36.)

...tačnije, veliki bokal pravoga i ukusnog šerbeta. (Duraković, str. 33.)

...a to je velik i dubok vrč šerbeta. (Dizdarević, str. 20.)

U prethodno navedenom primjeru Dizdarević nije preveo prijedložnu frazu عَلَيْهِ, kao ni kompletnu imeničku frazu لَا شَيْءَ عَلَيْهِ, koja opisuje „šerbe“ kao „pravo“, odnosno, bolje rečeno „najbolje“ jer je to šerbe „iznad koga nema drugog šerbeta“ kako je rečeno u navedenoj prijedložnoj frazi. Dakle, prijedlog عَلَى je upotrijebljen u značenju figurativne supralokativnosti.

Kao što smo mogli vidjeti, prijedlog عَلَى se u ovom značenju ne prevodi našim prijedlozima, tj. ne prevodi se eksplicitno, nego se implicitno prevode u okviru imeničkih ili glagolskih fraza.

Značenje obaveze

Prijedlog عَلَى može značiti da je nekom nešto obaveza uraditi, odnosno da ima neke obaveze prema nečemu.⁶⁸ U ovom značenju ima veoma frekventnu upotrebu. Kao zavisni član prijedložne fraze pojavljuje se imenica ili pronominalni sufiks koji ukazuju na onog koji ima neku obavezu, a često se poslije prijedložne fraze pojavljuje zavisna objekatska rečenica uvedena partikulom أَنْ koja objašnjava te obaveze, mada ne uvijek. Neki od primjera su:

⁶⁸ Vidi u: : Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 329-330; Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 176-177; Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 382-383.

فَكَمْ لِسَيِّدِنَا عَلَى الْأُسْرَةِ مِنْ حُقُوقٍ! (Husayn, str. 35.)

Porodica itekako ima obaveze prema hodži! (Duraković, str. 32.)

Kakva je prava imao hodža prema porodici? (Dizdarević, str. 19.)

Prijedložna fraza عَلَى الْأُسْرَةِ ukazuje na to da porodica ima obavezu prema nekome, tj. u ovom slučaju prema gospodinu (hodži). Duraković je adekvatno preveo navedeni primjer istaknuvši da porodica ima obaveze prema hodži, a ne obratno, dok prijevod Dizdarevića smatramo neadekvatnim jer se ne može zaključiti relacija obaveza, tj. da li hodža ima obaveze prema porodici ili obratno, ili ima prava kod porodice ili obratno.

وَحُقُوقُ سَيِّدِنَا عَلَى الْأُسْرَةِ كَانَتْ تَتَمَثَّلُ دَائِمًا طَعَامًا وَشَرَابًا وَثِيَابًا وَمَالًا. (Husayn, str. 35.)

Te obaveze uvijek su bile u hrani i piću, u odjeći i novcu. (Duraković, str. 32.)

Ona su se izražavala uvijek u vidu hrane , pića, odjeće i novca. (Dizdarević, str. 19.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza عَلَى الْأُسْرَةِ podrazumijeva da porodica ima obavezu prema hodži, ali, kao što možemo vidjeti izostavljena je iz prijevoda oba prevodioca. Adekvatan prijevod bi glasio:

Te obaveze porodice prema hodži uvijek su bile u hrani, piću, odjeći i novcu.

U narednom primjeru zavisni članovi prijedložnih fraza u funkciji predikata su pronominalni sufiksi, a poslije prijedložne fraze se pojavljuje zavisna objekatska rečenica u kojoj su navedene obaveze:

عَلَيْكَ أَنْ تُعَلِّمَ الصَّبِيَانَ الْقِرَاءَةَ وَالْكِتَابَةَ (...) وَعَلَيَّ أَنْ أُقْرِئَهُمُ الْقُرْآنَ (...) وَعَلَيْكَ أَنْ تَفْتَحَ الْكُتَّابَ (...)

وَعَلَيْكَ أَنْ تُعَلِّقَ الْكُتَّابَ (...) وَعَلَيْكَ مَعَ هَذَا كُلِّهِ أَنْ تَكُونَ يَدِي الْيُمْنَى. (Husayn, str. 46-47.)

Učit ćeš djecu da čitaju i pišu (...) a ja ću ih uvoditi u Kur'an (...) Tvoj zadatak je da otvaraš mekteb (...) zatvarat ćeš mekteb (...) Ukratko, treba da budeš moja desna ruka. (Duraković, str. 42.)

Imat ćeš zadatak da podučavaš djecu čitanju i pisanju (...) a ja ću ih podučavati Kur'an (...) ti ćeš (...) otvarati mekteb (...) zatvaraćeš mekteb (...) Sve u svemu, bit ćeš moja desna ruka. (Dizdarević, str. 26.)

U prethodnom primjeru prijedložne fraze sa prijedlogom عَلَى su ponekad prevedene eksplicitno, a ponekad implicitno, što je u ovom slučaju adekvatan prijevod.

Relativ

Relativ u odnosu na neko svojstvo⁶⁹ „označuje tzv. „čistu“ relaciju, tj. odnos među bićima, stvarima, pojavama, i ostalim fenomenima što se označuju imenskim riječima, koji (odnos) nema nikakva određenog ni dimenzionalnog ni nedimenzionalnog značenja. Riječ je dakle o odnosu „ticanja“ u najširem smislu.⁷⁰ Uglavnom se prijedložna fraza pojavljuje poslije pridjeva, odnosno u okviru pridjevske fraze, kao što je slučaj u narednim primjerima:

(Ḥusayn, str. مَا وَرَاءَهُ. أَنْ يَخْطَاهُ إِلَى مَا وَرَاءَهُ. 15-16.)

Pamti da je trska u ogradi bila viša od njega, tako da je bilo teško preći je. (Duraković, str. 17.)

Sjeća se da je trska u ogradi bila viša od njegovog stasa, tako da mu je izgledalo teško da pređe na drugu stranu... (Dizdarević, str. 7.)

U navedenom primjeru Duraković nije preveo prijedložnu frazu عَلَيْهِ, dok je Dizdarević adekvatno izrazio značenje relativna.

Još neki od primjera su:

(Ḥusayn, str. 78.)... لِأَنَّ زِيَارَةَ الشَّيْخِ كَانَتْ ثَقِيلَةً عَلَى هَذِهِ الْأُسْرَةِ...

⁶⁹ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 328. ili u: J.A.Haywood i H.M.Nahmad, *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965, str. 416.

⁷⁰ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 19.

Tako se osjećala zbog toga što je šejhova posjeta predstavljala pravi teret porodici...
(Duraković, str. 68.)

Jer svaka posjeta šejhova predstavljala je napor za porodicu. (Dizdarević, str. 47.)

وَسَهْلٌ عَلَيْهِ أَنْ يَفْرَغَ لِلْقِرَاءَاتِ السَّبْعِ أَوْ الْعَشْرِ أَوْ الْأَرْبَعِ عَشَرَ. (Husayn, str. 94.)

...i bit će mu lakše da savlada ostalih sedam, deset, ili četrnaest načina učenja Kur'ana.
(Duraković, str. 80.)

...i tako lakše savladati sedam, deset ili četrnaest načina. (Dizdarević, str. 57.)

U prethodno navedenom primjeru, Dizdarević nije preveo prijedložnu frazu عَلَيْهِ, dok ju je Duraković adekvatno prenio u naš jezik.

Pored pridjeva, ispred prijedložne fraze može stajati i imenica, kao što je slučaj u narednom primjeru:

وَهُمْ حِينَ يَطْفُونَ حَظْرًا عَلَى الْأَطْفَالِ وَفِتْنَةً لِلرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ. (Husayn, str. 20-21.)

...i tada predstavljaju opasnost za djecu, a za odrasle muškarce i žene nesreću. (Duraković, str. 21.)

Iz prethodno navedenih primjera može se zaključiti da zavisni član prijedložne fraze koja izražava odnos relativa može biti imenica ili zamjenica, odnosno pronominalni sufiks, a prijedlog عَلَى se u ovom slučaju najčešće prevodi našim prijedlogom „za“, ali često i besprijedložnom zamjenicom.

Permisiv

Permisiv ili koncesiv⁷¹ označava „okolnost koja pogoduje nekom zbivanju, a ono izostaje ili obrnuto, tj. okolnost koja je u suprotnosti s nekim zbivanjem, a ono se ipak realizira. To je, zapravo, posebna vrsta adverbzativa⁷² pa je logično da se iz njega i razvio.⁷³

Neki od primjera permisiva su:

وَلَكِنَّهَا عَلَى ضَالَّتِهَا وَقَدَارَتِهَا، كَأَنَّ تَعْدِلُ عِنْدَهُ خَمْسِينَ مُصْحَفًا مِنْ هَذِهِ الْمَصَاحِفِ الَّتِي كَانَ يَحْمِلُهَا أَتْرَابُهُ.

(Husayn, str. 62.)

Premda je upravo njegov primjerak bio pomalo prljav i loše uvezan, za njega je bio vrijedan koliko pedeset Mushafa kakve nose njegovi jarani. (Duraković, str. 55.)

Uprkos bijednom njenom izgledu i prljavosti, ona je vrijedjela u njegovim očima kao pedeset Kur'ana kakve donose njegovi prijatelji. (Dizdarević, str.36.)

Prijedložna fraza *عَلَى ضَالَّتِهَا وَقَدَارَتِهَا* je u funkciji adverbijalne oznake za koncesivnost, i kao što možemo vidjeti adekvatno je prevedena izrazima „premda“ i „uprkos“. Dakle, okolnost je u suprotnosti sa događajem.

Još neki od primjera su:

وَإِنَّ هَذَا الْغِلَافَ عَلَى قَدَارَتِهِ لِأَثَرٍ... (Husayn, str. 132.)

Koverta je svakom od njih, uprkos zaprljanosti... (Duraković, str. 109.)

Bez obzira na prljavštinu, ta koverta je... (Dizdarević, str. 81.)

...وَأَهْمَا كَانَا مُضْطَرِّينَ إِلَى أَنْ يَتَعَاوَنَا عَلَى كَرِهِ وَمَضْضٍ... (Husayn, str. 47.)

...i bili su tjerani na to da jedan drugoga mrze i ujedaju... (Duraković, str. 43.)

⁷¹ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 469. ili u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 563, ili u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 332.

⁷² Adverbzativ označava da je pojam označen imenskom riječju suprotan nekom drugom pojmu.

⁷³ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 25.

...ali su bili primorani da sarađuju uprkos mržnji i ujedanjima... (Dizdarević, str. 26.)

U prethodno navedenom primjeru Duraković nije adekvatno preveo prijedložnu frazu عَلَى كَرِهٍ وَمَضْضٍ, budući da ju je preveo kao komplement participa مُضْطَرٌّ, a ona je, zapravo, adverbijalna oznaka za koncesivnost, dok je komplement navedenog participa prijedložna fraza إِلَى أَنْ يَتَّعَاوْنَا. Za razliku od njega, Dizdarević je adekvatno preveo prethodni primjer navodeći i komplement i adverbijalnu oznaku.

Dakle, prijedlog عَلَى se u značenju permisiva najčešće prevodi našim izrazima „uprkos“, „premda“, „iako“. Bitno je napomenuti da se permisiv češće izražava prijedložnom frazom بِالرَّغْمِ مِنْ عَلَى الرَّغْمِ مِنْ ili بِالرَّغْمِ مِنْ عَلَى الرَّغْمِ مِنْ.

Kauzativ

Prijedlog عَلَى, kao i prijedlog فِي može biti upotrijebljen i u kauzativnom značenju (ar. التَّغْلِيلُ)⁷⁴; to najčešće u značenju uzroka razloga koji se „temelji na kakvim činjenicama, tj. na stanjima ili okolnostima koji „najavljuju“ ili pomažu pojavu bilo uzroka izazivača bilo uzroka motiva.“⁷⁵Odgovara našem prijedlogu „zbog“ ili „za“, kao što možemo vidjeti u narednim primjerima:

...وَأَهْمَلَهُ لِأَنَّهُ لَمْ يَتَّقَا ضَ أَجْرًا عَلَى حَتْمِهِ لِلْقُرْآنِ... (Ḥusayn, str. 39.)

...(Zanemario ga je) ali i zbog toga što nije dobio nagradu za njegovu hatmu. (Duraković, str. 35.)

...a i zato što nije dobio očekivanu nagradu. (Dizdarević, str. 21.)

Prijedložna fraza عَلَى حَتْمِهِ لِلْقُرْآنِ je modifikator glagola يَتَّقَا ضَ, odnosno u funkciji je adverbijalne oznake za uzrok. Duraković je adekvatno preveo prijedlog عَلَى našim prijedlogom „za“, dok Dizdarević ovu prijedložnu frazu nije preveo. Također, značenje ovog prijedloga u konkretnom primjeru bi mogao biti i prijedlog „zbog“.

⁷⁴ O tome vidi u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 563; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 469; W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 170; Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 353.

⁷⁵ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 23.

Također, i u sljedećem primjeru ovaj prijedlog se pojavljuje u kauzativnom značenju:

(Husayn, str. 47.)... وَقَرَأَ عَلَيْهِ الْفَاتِحَةَ...

Tako se njih dvojica dogovoriše i za uspjeh sporazuma proučiše al-Fatihu... (Duraković, str. 43.)

Tako je sklopljen sporazum između ta dva čovjeka. Proučili su Pristup... (Dizdarević, str. 26.)

Kao i u prethodnom slučaju, عَلَيْهِ je prijedložna fraza u funkciji adverbijalne oznake za uzrok, te se prevodi izrazima „za“ ili „zbog“ kako je Duraković i preveo, dok Dizdarević, kao i u prethodnom primjeru, ovu prijedložnu frazu nije preveo.

Prijedlog عَلَى nema frekventnu upotrebu u kauzativnom značenju. Čak se može reći da su ovakvi primjeri rijetki, a mnogo češće se u ovom značenju upotrebljava prijedlog بِ, o čemu će biti govora u poglavlju posvećenom ovom prijedlogu.

Značenje da je nešto usmjereno protiv nečeg ili ide na tuđu štetu⁷⁶

Prijedlog عَلَى može označavati da nešto ide protiv, na štetu ili na račun nekoga. Često uvodi indirektni objekat mnogih glagola ostvarujući takvo značenje, npr: قَامَ عَلَى - ustati protiv; قَضَى عَلَى - presuditi protiv, osuditi; قَالَ عَلَى – potvoriti, itd.⁷⁷ Često je oprečan značenju prijedloga لِ pa zbog te činjenice ova dva prijedloga često učestvuju u formiranju antonimnih značenja glagola.⁷⁸ Jedan od primjera upotrebe prijedloga عَلَى u ovom značenju je kur'anski ajet iz sure „Objašnjenje“ (فُصِّلَتْ) gdje Uzvišeni kaže:

مَنْ عَمَلٍ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ.

⁷⁶ Vidi u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 561. ili u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 468. ili u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 167-168.

⁷⁷ Predmet ovog rada nisu indirektni objekti, stoga se nećemo zadržavati na ovom mjestu.

⁷⁸ Zanimljiv je primjer koji navodi Wright u svojoj gramatici objašnjavajući kako su značenja ova dva prijedloga oprečna. On kaže da rečenica 'عَلَيْهِ دِينٌ' znači „On duguje.“ dok nasuprot njoj rečenica 'لَهُ دِينٌ' znači „Njemu pripada dug.“ Vidi u: W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 169.

*Ko čini dobro, u svoju korist čini, a ko radi zlo, na svoju štetu radi. – A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima svojim.*⁷⁹

Prijedložna fraza عَلَيْهَا je apodoza pogodbene rečenice, a prijedlog عَلَى označava da sadržaj protaze ide na štetu sadržaja apodoze, tj, u ovom slučaju pronominalnog sufiksa. Prijedložna fraza لِنَفْسِهِ iz prve pogodbene rečenice ima potpuno oprečno značenje, tj. da nešto ide u korist nekoga ili nečega.⁸⁰

Još neki od primjera su:

...وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ...

*...i gdje god se nalazili vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta da prigovore...*⁸¹

U prethodno navedenom primjeru, Korkut nije adekvatno preveo prijedložnu frazu عَلَيْكُمْ, jer je prijedlog عَلَى upotrijebljen da iskaže da nešto ide na štetu nekoga. Stoga, adekvatan prijevod bi bio:

...kako ljudi protiv vas ne bi imali nikakav dokaz...

دَارَ الرِّمَانُ عَلَى دَارًا.

*Vrijeme se okrenulo protiv Dareja.*⁸²

Dakle, prijevod عَلَى se u ovom slučaju može prevoditi našim prijedlogom „protiv“, ali i različitim izrazima koji ukazuju na to nešto ide na štetu nekoga ili nečega.

⁷⁹ Kur'an, 41:46, preveo Besim Korkut, str. 481.

⁸⁰ Ovo je dokaz da prijedlozi nemaju samo gramatičko, nego i leksičko značenje.

⁸¹ Kur'an, 2:150, preveo Besim Korkut, str. 23.

⁸² Primjer preuzet iz: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 562.

2.2.3. SPECIFIČNA UPOTREBA

Personalizator

Ovaj prijedlog može se pojaviti i kao personalizator unipersonalnih glagola, kao što je slučaj u narednom primjeru gdje se pojavljuje uz glagol يَجِبُ:

(Husayn, str. 64.) ... كَانَ يَجِبُ عَلَى الصَّبِيِّ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى الْمَحْكَمَةِ فِي كُلِّ صَبَاحٍ ...

Dječak je morao svakog jutra odlaziti u sud... (Duraković, str. 56.)

Stanje

Prijedlog عَلَى, u kombinaciji sa nekim izrazima, može izražavati fizičko ili psihičko stanje ili položaj osobe ili neke stvari.⁸³Neki od primjera su:

(Husayn, str. 64.) ... هُوَ عَلَى كُلِّ حَالٍ عَالِمٌ مِنْ عُلَمَاءِ الْأَزْهَرِ ...

U svakom slučaju, kadija je učenjak sa al-Azhara... (Duraković, str. 56.)

(Husayn, str. 119.) ... وَلَكِنَّهَا تَبْتَسِمُ لَهُ حِينَ تَرَاهُ عَلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ مِنْ حَالٍ رَثَّةٍ وَبَصَرٍ مَكْفُوفٍ ...

...ali su mu se ljudi osmjehivali dok su ga gledali kako onako slijep... (Duraković, str. 99.)

...ali ljudi bi se nasmiješili, uprkos takvom žalosnom stanju, gledajući slijepog... (Dizdarević, str. 73.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložnu frazu عَلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ مِنْ حَالٍ رَثَّةٍ وَبَصَرٍ مَكْفُوفٍ Duraković je preveo izrazima koji izražavaju stanje objekta rečenice, dok ju je Dizdarević

⁸³ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 333-334.

preveo izrazima koji upućuju da se radi o permisivu. Oba prijevoda smatramo ispravnim i odgovarajućim.

Prijedlog عَلَى se može pojaviti i u kombinaciji sa sekundarnim prijedlozima izražavajući stanje, npr:

وَمَا يَكُنْ يَقْدِرُ أَنْ حَيَاةَ النَّاسِ وَالْحَيَوَانَ وَالنَّبَاتِ تَتَّصِلُ مِنْ وِرَاءِ هَذِهِ الْقَنَاةِ عَلَى نَحْوِ مَا هِيَ مِنْ دُونِهَا...

(Husayn, str. 20.)

Također nije mogao znati da se život ljudi, životinja i bilja nastavlja iza kanala, kao da ga i nema... (Duraković, str. 21.)

Nije mogao zamisliti da se život ljudi, životinja i bilja nastavlja s onu stranu kanala isto onako kao i s ovu. (Dizdarević, str. 10.)

Fraze i idiomi

Prijedlog عَلَى se pojavljuje u okviru mnogobrojnih fraza, a neke od njih su sadržane u narednim primjerima:

- عَلَى أَقَلِّ تَقْدِيرٍ – u najmanju ruku

أَلَمْ يَكُنْ يَطْمَعُ عَلَى أَقَلِّ تَقْدِيرٍ فِي أَنْ يَحْمِلَهُ أَحَدٌ هَذَيْنِ الْخَادِمَيْنِ إِلَى مَا وَرَاءَ هَذِهِ الْقَنَاةِ لَيْسَى بَعْضَ مَا هُنَاكَ مِنَ

الْعَجَائِبِ؟ (Husayn, str.21.)

U najmanju ruku, žudio je da ga jedan od te dvojice džina ponese iza kanala da bi spoznao neka tamošnja čuda. (Duraković, str. 22.)

- عَلَى هَذَا النَّحْوِ – tako, ovako

وَعَلَى هَذَا النَّحْوِ حَفِظَ صَاحِبُنَا كَثِيرًا مِنَ الْأَعْيَانِ... (Husayn, str. 30-31.)

Tako je naš junak naučio mnogo pjesama... (Duraković, str. 29.)

- عَلَى نَحْوِ مَا – nekako, više-manje

(Husayn, str. 38.)...عَلَى نَحْوِ مَا...

Mladi šejh bijaše mali, tanahan i sav nekako prozračan. (Duraković, str. 34.)

Naše dijete-šejh bilo je niskog rasta, mršavo, blijedo, više-manje ružno... (Dizdarević, str. 21.)

- عَلَى هَذَا - tako

(Husayn, str. 40.) عَلَى هَذَا شَهْرٌ وَشَهْرٌ وَشَهْرٌ.

Tako je proticao mjesec za mjesecom... (Duraković, str. 35.)

- هَوِّنْ عَلَيْكَ – polahko!

قَالَ الشَّيْخُ: هَوِّنْ عَلَيْكَ! (Husayn, str. 42.)

Polahko! – na to će šejh. (Duraković, str. 38.)

- عَلَى مَوْلِكَ – polahko!

(Husayn, str. 43.) عَلَى مَهْلِكٍ فَإِنَّ الْكُرَّ فِي الْقُرْآنِ حَطِيبَةٌ.

Polahko! Ne valja brzati kada se uči Kur'an! (Duraković, str. 39.)

- عَلَى الْأَغْلَبِ – uglavnom

التَّقِينَا ثَلَاثَتْنَا عِدَّةَ مَرَّاتٍ, عَلَى الْأَعْلَبِ فِي دَارِ وُلَيْدٍ وَزَوْجَتِهِ.⁸⁴

Nas troje smo se sastajali nekoliko puta, uglavnom u kući Velida i njegove supruge.

- عَلَى الْعَكْسِ – naprotiv

لَمْ تَعُدْ مَرَّةً وَاحِدَةً غَاظِبَةً مِنِّي. عَلَى الْعَكْسِ كَانَ وَجْهَهَا بِاسْتِمْرَارٍ وَجْهَ الرِّضَا.⁸⁵

Više se nijednom nije naljutila na mene. Naprotiv, njeno lice je uvijek bilo zadovoljno.

Ovaj prijedlog se javlja i u mnogobrojnim idiomatskim izrazima, a neki od njih su:

بِاللَّهِ عَلَيْكَ! - Tako ti Boga!

بِحَيَاتِي عَلَيْكَ! - Tako ti mog života!

لَا عَلَيْكَ! - Ne trebaš se bojati!

عَلَيَّ بِحَسَنٍ! - Dovedi mi Hasana!

عَلَيْكَ بِالرَّفْقِ! - Budi blag!⁸⁶

2.3. PRIJEDLOG ب

Prijedlog ب je jedan od prijedloga koji se sastoje od jednog konsonanta (حُرُوفُ الْجَرِّ الْأَحَادِيَّةُ), a u koje još spadaju prijedlozi ك و , za razliku od dosadašnja dva koja spadaju u kategoriju⁸⁷ ل dvokonsonantskih prijedloga (حُرُوفُ الْجَرِّ الثَّنَائِيَّةُ).⁸⁸ Karakteriše ga i neodvojivost od zavisnog

⁸⁴ Primjer preuzet iz: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 335.

⁸⁵ Primjer preuzet iz: Ibid., str. 336.

⁸⁶ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 470

⁸⁷ Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nagawī, *Ḥurūf al-ğarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 291.

⁸⁸ Ibid., str. 331.

člana – uvijek se ta dva konstituenta pišu spojeno, dok se dvokonsonantski prijedlozi pišu odvojeno od zavisnog člana. Ovaj prijedlog jedan je od prijedloga sa značenjem lokacije u arapskom jeziku, a njegov dominantni sem je lokacija, bilo da je riječ o temporalnoj ili prostornoj. Tako ostvaruje značenje kontakta (الإصْاقُ) okruženog lokalizatorom, koje je sadržano u većini drugih značenja. Neki ovaj termin prevode i kao „semantička spojenost“.⁸⁹ Blizak je prijedlogu فِي po pitanju svog lokacijskog značenja, ali razlika se ogleda u tome što prijedlog فِي podrazumijeva da se objekat lokalizacije nalazi unutar lokalizatora okružen njime sa svih strana, a prijedlog بِ izražava uglavnom pojam blizine ili kontakta sa lokalizatorom.⁹⁰ Kako je i ovaj prijedlog polisemičan, pojavljuje se u spektru različitih značenja, kako dimenzionalnih, tako i nedimenzionalnih.

U nastavku rada govorit ćemo o dimenzionalnim i nedimenzionalnim značenjima ovog prijedloga, kao i o nekim slučajevima njegove specifične upotrebe.

2.3.1. DIMENZIONALNA ZNAČENJA

Kada je riječ o dimenzionalnim značenjima, prijedlog بِ se pojavljuje u samo jednom značenju, a riječ je o kontaktu.

Kontakt

Ovaj prijedlog ostvaruje značenje kontakta (الإصْاقُ) okruženog lokalizatorom, odnosno bliskost, kako na prostornom, tako i na temporalnom planu.⁹¹ Tako, ovaj prijedlog gramatičari nazivaju حَرْفُ الإصْاقِ što doslovno znači „slovo koje spaja, povezuje“. Ibn Manzūr smatra da je dobio takav naziv jer povezuje ono što se nalazi ispred njega i iza njega, tj. upravni član prijedložne fraze i zavisni član. Ibn Ğinnī objašnjavajući značenje ovoga prijedloga upoređuje glagolsku frazu اُمْسَكْتُ بِرَيْدٍ اُمْسَكْتُ زَيْدًا (Uhvatio sam Zejda). U prvom slučaju, kaže, ovaj izraz

⁸⁹ Vidi u: Zehra Alispahić, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, broj 64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2015, str. 56.

⁹⁰ W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 156.

⁹¹ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 462-463; Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 313; Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 180; Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nagawī, *Ḥurūf al-ğarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 293-294.

može značiti „hvatanje Zejda“ lično ostvarivši kontakt sa njim, tj. dotakavši ga, a može da znači sprječavanje njegovog djelovanja bez ostvarenog kontakta. Međutim, u drugom slučaju gdje je upotrijebljen prijedlog ب podrazumijeva se kontakt sa osobom.⁹² Bitno je napomenuti da se rijetko pojavljuje u ovom značenju, budući da je blizak prijedlogu في koji je frekventnije upotrebe. Ostvaruje značenje lokacije na prostornom planu, kao npr:

وَأَسْرَعَتْ أُمُّهُ إِلَيْهِ وَكَانَتْ قَرِيبَةً مِنْهُ لَمْ تَحْفَلْ بِهِ حِينَمَا مَرَّ بِهَا... (Husayn, str 54.)

Majka koja bijaše u blizini, ali nije obratila pažnju kad je dječak prošao, pohita k njemu...
(Duraković, str. 48.)

Majka mu dotrča, bila je blizu, ali nije obratila na njega pažnju kada je pored nje prošao...
(Dizdarević, str 30.)

U ovom slučaju, prijedlog u okviru prijedložne fraze بها označava bliskost. Duraković je u svom prijevodu izostavio ovu frazu, dok ju je Dizdarević adekvatno preveo. U ovom slučaju značenje prijedloga ب je „pored“.

Još neki od primjera su:

سَفِيرُ دَوْلَةِ الْكُوَيْتِ بِالْقَاهِرَةِ

*Ambasador Kuvajta u Kairu*⁹³

بِكَافِيَتِيرِنَا الْفُنْدُقِ الْكَبِيرِ

*U kafeteriji velikog hotela*⁹⁴

الْأُسْتَاذُ بِجَامِعَةِ الْقَاهِرَةِ

*Profesor na Kairskom Univerzitetu*⁹⁵

⁹² Vidi u: Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nagawī, *Ḥurūf al-ḡarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 293-294.

⁹³ Primjer preuzet iz: Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str. 180.

⁹⁴ Primjer preuzet iz: Ibid., str. 180.

⁹⁵ Primjer preuzet iz: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 368.

Kao što možemo vidjeti, u ovom slučaju prijedlog بِ se prevodi i našim prijedlozima „u“ i „na“ kao i prijedlog فِي.

Također, može značiti i lokaciju u vremenu, npr:

مَاذَا حَصَلَ بِالْأَمْسِ؟ (Husayn, str. 41.)

Šta se to zbilo sinoć? (Duraković, str. 36.)

Šta se desilo jučer? (Dizdarević, str. 23.)

2.3.2. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA

Kao i drugi pravi prijedlozi, i prijedlog بِ ostvaruje neka nedimenzionalna značenja. U nastavku rada govorit ćemo o tim značenjima.

Instrumental

Instrumentalom⁹⁶ (الْإِسْتِعَانَةُ) se označava „da kakav predmet služi kao sredstvo za obavljanje neke radnje.“⁹⁷ Prijedložna fraza sa prijedlogom u ovom značenju najčešće se prevodi besprijedložnim instrumentalom, ali i instrumentalom sa prijedlogom „sa“ ili načinskim prilogom. Najfrekventnija upotreba prijedloga بِ jeste upravo u ovom značenju.

Neki od primjera gdje ovaj prijedlog uvodi instrument radnje su:

وَأَحَدٌ يَتَحَدَّثُ إِلَى نَفْسِهِ بِصَوْتٍ عَالٍ. (Husayn, str. 19.)

⁹⁶ O tome vidi u: Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nagawī, *Ḥurūf al-ġarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 295-297; Elsaid Badawi, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004, str.181; W. Wright, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Cambridge University Press, 1898, str. 160; Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *al-Naḥw al-šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 353.

⁹⁷ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 26-27.

...i počinjao bi sam sebi govoriti krupnim glasom... (Duraković, str. 20.)

...govorio sam sa sobom naglas... (Dizdarević, str. 9.)

Kao što vidimo iz prethodno navedenog primjera, instrument radnje je uvijek zavisni član prijedložne fraze, a cijela prijedložna konstrukcija je u funkciji adverbijalne oznake za način, tačnije sredstvo. Oba prijevoda su adekvatna, Duraković ju je preveo besprijedložnim instrumentalom, dok je Dizdarević upotrijebio načinski prilog.

(Ḥusayn, str. 16.) ثُمَّ يَسْتَأْنِفُ إِشَادَهُ الْعَذْبَ بِنَعْمَتِهِ الَّتِي لَا تَكَادُ تَتَّعَيَّرُ.

...a zatim bi tražili da pjevač nastavi omamljujuće kazivanje, tonom koji je gotovo nije ni mijenjao. (Duraković, str. 18.)

...i (...) nastavljao ugodno kazivanje zapijevajući jednolično. (Dizdarević, str. 8.)

U prethodnom primjeru Dizdarević je neadekvatno preveo prijedložnu frazu بِنَعْمَتِهِ الَّتِي لَا تَكَادُ تَتَّعَيَّرُ glagolskim prilogom sadašnjim, dok ju je Duraković adekvatno preveo besprijedložnim instrumentalom.

Još neki od primjera instrumentala su:

(Ḥusayn, str. 18.) وَأَخَذَتْ تَأْتِي بِحَرَكَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ أَشْبَهَ الشَّيْءِ بِحَرَكَاتِ الْمُتَصَوِّفَةِ فِي حَلَقَاتِ الذِّكْرِ.

...a onda se počinju primicati raznim kretnjama koje pomalo podsjećaju na kretnje sufija u vrijeme zikra. (Duraković, str. 19.)

Ona su vršila najrazličitije pokrete, veoma slične pokretima derviša za vrijeme zajedničkog „zikira“. (Dizdarević, str. 9.)

Inače, prijedlog ب uz glagol أَتَى može učestvovati u tranzitivizaciji tog glagola, ali u ovom slučaju prijedložna fraza ima funkciju modifikatora, a ne objekta. Dakle, Duraković je adekvatno preveo podvučenu frazu besprijedložnim instrumentalom, dok ju je Dizdarević preveo kao da je objekat, što je, u ovom slučaju, pogrešno.

مَا الَّذِي يَفْعُ لَوْ أَنَّهُ أَحَدَ اللَّقْمَةِ بِكِلْتَا يَدَيْهِ بَدَلًا أَنْ يَأْخُذَهَا كَعَادَتِهِ بِيَدٍ وَاحِدٍ؟ (Husayn, str. 26.)

Šta bi bilo ako zalogaj uzme objema rukama umjesto jednom, kao što uvijek čini? (Duraković, str. 25.)

...حِينَ يَرْفَعُ الْمَاءَ بِشَادُوفِهِ لَيْسَقَى بِهِ زَرْعَهُ عَلَى الشَّاطِئِ الْآخِرِ لِلْقَنَاةِ. (Husayn, str. 23.)

...zahvaćajući vodu za natapanje svoje njive na drugoj obali kanala... (Duraković, str. 23.)

...dok je „šadufom“ crpao vodu da bi natopio njivu na drugoj obali kanala. (Dizdarević, str. 12.)

U prethodno navedenom primjeru, Duraković nije preveo prijedložnu frazu بِشَادُوفِهِ, kao ni بِهِ, od kojih su obje u funkciji adverbijalne oznake za način. Dizdarević je prvu frazu adekvatno preveo, dok je drugu, također, ispustio. Dakle, adekvatan prijevod bi mogao glasiti:

...dok je „šadufom“ crpao vodu ne bi li njome natopio njivu na drugoj obali kanala.

Modal

Kao i prijedlog فِي, i prijedlog ب se može pojaviti u značenju modala i to u specifičnoj prijedložnoj frazi koja je u funkciji adverbijalne oznake za način, a njen zavisni član je uvijek neodređena imenica. Odgovara na pitanje „kako?“. Takav slučaj je u narednim primjerima:

إِنَّمَا كَانَ يَخَافُ الْخَوْفَ كُلَّهُ أَصْوَاتًا أُخْرَى لَمْ يَكُنْ يَتَّبِعُهَا إِلَّا بِمَشَقَّةٍ وَجُهْدٍ. (Husayn, str. 18.)

...ali se silno plašio drugih zvukova koje je jedva i s mukom razaznavao. (Duraković, str. 19.)

Umirao je, međutim, od straha zbog drugih glasova, koje je sa velikim naporom razabirao. (Dizdarević, str. 9.)

Primijetno je da se umjesto prijedloga ب mogao pojaviti prijedlog فِي u prijedložnim frazama فِي مَشَقَّةٍ وَجُهْدٍ, a značenje bi ostalo isto.

Isti slučaj je i u narednom primjeru:

تَنْمُوا بِطُءٍ.

Sporo rastu.⁹⁸

Ponekad, u značenju načina vršenja radnje, ovaj prijedlog može stajati ispred imenica شَكْلٌ, طَرِيقٌ ili صُورَةٌ popraćenih modifikatorom koji zapravo označava način vršenja radnje⁹⁹, npr:

بِصُورَةٍ مُسْتَمِرَّةٍ

Neprekidno

ili

بِطَرِيقٍ غَيْرِ قَانُونِيَّةٍ

Na ilegalan način¹⁰⁰

Prijedlog بِ se, dakle, u ovom slučaju prevodi našim prijedlogom „s“ ili „sa“ uz imenicu u instrumentalu ili prilozima, ali ponekad i nekim drugim izrazima kojima se može odgovoriti na pitanje „kako?“.

Kauzativ¹⁰¹

Kao i ostala dva lokacijska prijedloga, i ovaj prijedlog se pojavljuje u uzročnom značenju (السَّبَبِيَّةُ)¹⁰², kao što je slučaj u narednim primjerima:

⁹⁸ Primjer preuzet iz: Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005, str. 370.

⁹⁹ Vidi u: Ibid. str. 370.

¹⁰⁰ Primjeri preuzeti iz: Ibid, str 370.

¹⁰¹ O ovom značenju više vidi u: Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nagawī, *Hurūf al-ğarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 294-295; Maḥmūd Ḥusnī Muğālasa, *al-Naḥw al-šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 353; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 464.

¹⁰² O kauzativu je već bilo govora ranije u poglavljima koja obrađuju prijedloge على i في.

وَكَانَ الرَّجُلُ سَعِيدًا بِهَذَا الْبَصِيصِ الضَّئِيلِ. (Husayn, str. 33.)

Ipak je bio sretan i zbog te slabašne svjetlosti... (Duraković, str. 31.)

...وَهُوَ بِهَاتَيْنِ الْمَرْبِئَتَيْنِ أَثِيرٌ عِنْدَ اللَّهِ رَفِيعُ الْمَكَانَةِ عِنْدَهُ... (Husayn, str. 87.)

...zbog te dvije osobine dječak je povlašćen kod Allaha. (Duraković, str. 75.)

Sa ova dva svojstva (...) dječak je bio posigurno omiljen i blizak Allahu. (Dizdarević, str. 53.)

...وَأَنَّ سَيِّمَتَاؤُ مِنْ رِفَاقِهِ وَأَتْرَابِهِ بِحِفْظِ الْأَلْفِيَّةِ وَالْجَوْهَرَةِ وَالْحَرِيدَةِ؟ (Husayn, str. 62.)

...da će se izdići iznad drugova i vršnjaka baš poznavanjem al-Alfijje, Dragulja, i Nebrušena bisera?! (Duraković, str. 54-55.)

...i da će preći svoje drugove i prijatelje naučivši „Tisućnicu“, „Dragulj“ i „Nebušeni biser“? (Dizdarević, str. 36.)

Kao što se iz navedenih primjera može vidjeti, ovaj prijedlog se u kauzativnom značenju najčešće prevodi našim prijedlogom „zbog“, ali ponekad i glagolskim prilozima.

Zavisni član prijedložne fraze koju uvodi ovaj prijedlog može biti i cijela rečenica, a da pri tom i dalje ostvaruje značenje uzroka, kao što je slučaj u narednom primjeru:

يَذُكُرُ أَنَّهُ كَانَ يَقْضِي سَاعَاتٍ مِنْ نَهَارِهِ عَلَى شَاطِئِ الْقَنَاةِ سَعِيدًا مُبْتَهَجًا بِمَا سَمِعَ مِنْ نَعَمَاتِ "حَسَنِ" الشَّاعِرِ

يَتَعَنَّى بِشِعْرِهِ فِي أَبِي زَيْدٍ وَحَلِيفَةٍ وَدِيَابٍ... (Husayn, str. 23.)

Pamti kako je sahat provodio na obali, sav sretan zbog recitacija pjesnika-pjevača Hasana koji je (...) recitirao pjesme o Abu Zejdu, Halifi i Dijabu. (Duraković, str. 23.)

I sjeća se da je svakog dana provodio sate na obali kanala, sretan i ushićen slušajući pjesme pjevača Hasana, koje opijevaju avanture Abu Zejda, Kalifa i Dijaba... (Dizdarević, str. 12.)

Final

Mada rijetko, i ovaj prijedlog može se pojaviti u okviru prijedložne fraze koja označava final, odnosno namjeru,¹⁰³ kao što je slučaj u narednom primjeru:

(Ḥusayn, str. 39.)... كَانَ خَلِيفًا هَذَا كَلِمَةٍ

Eto, za to je on bio stvoren... (Duraković, str. 35.)

To je ono što je zavređivao... (Dizdarević, str. 21.)

Poznato je da su uzrok i namjera dvije vrlo bliske kategorije. Međutim, uzrok se uglavnom prevodi prijedlogom „zbog“, a svrha prijedlogom „za“, koji je Duraković iskoristio u prijevodu navedenog primjera. Također, final se može prevoditi i zavisnim namjernim rečenicama.

Socijativ¹⁰⁴

Kao i prijedlog في, i prijedlog ب se pojavljuje u socijativnom značenju(المصاحبة)¹⁰⁵, kao što je slučaj u narednim primjerima:

(Ḥusayn, str. 118.)... وَمَا زَالَتْ بِكَ حَتَّى هَدَأَ رَوْعُكَ

Ostala je s tobom dok ti nije strah odagnala. (Duraković, str. 98.)

...(i uzela te iz njegovog naručja) da smiri tvoje uzbuđenje. (Dizdarević, str. 72.)

Dizdarević prijedložnu frazu بِكَ nije preveo, izostavši je u prijevodu zajedno sa cjelokupnom glagolskom frazom وَمَا زَالَتْ بِكَ dok ju je Duraković adekvatno preveo prijedlogom „s“ i imenicom u instrumentalu.

¹⁰³ Mada gramatičari ne spominju ovakvu upotrebu ovog prijedloga, tokom istraživanja smo naišli na primjer gdje je je, ipak, upotrijebljen u ovakvom značenju.

¹⁰⁴ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 463-464. ili u: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 36. ili u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 313

¹⁰⁵ Socijativ je objašnjen u dijelu koji se odnosi na značenja u kojima se javlja prijedlog في.

(Ḥusayn, str. 130.) ... وَكَانَ يَبِيعُهُ بِالزُّبْدِ, وَكَانَ يَبِيعُهُ بِالسَّمْنِ...

Prodavao je (...) sa maslom, sa maslacem... (Duraković, str. 107.)

Prodavao ga je (...) na maslu ili maslacu... (Dizdarević, str. 80.)

U prethodnom primjeru prijevod Durakovića smatramo adekvatnim, a prijevod Dizdarevića neadekvatnim. Dakle, iz prethodno navedenih primjera možemo zaključiti da se prijedlog بِ u ovom slučaju uglavnom prevodi našim prijedlogom „s“ ili „sa“.

2.3.3. SPECIFIČNA UPOTREBA

Kao i ranije obrađena dva prijedloga, i ovaj prijedlog ima specifičnu upotrebu.

*Količinska procjena*¹⁰⁶

Ovaj prijedlog se upotrebljava da izrazi količinsku procjenu, a često se prije takve prijedložne fraze pojavljuju sekundarni prijedlozi قَبْلَ (prije) i بَعْدَ (poslije). Zavisni član prijedložne fraze je uglavnom neodređena imenica koja označava neku konkretnu vremensku jedinicu ili pridjev koji označava količinu.

U narednim primjerima pomoću ovog prijedloga je izražena količinska procjena:

.....ذَلِكَ أَنَّ سَيِّدَنَا كَانَ يَتَحَدَّثُ إِلَيْهِ قَبْلَ هَذَا الْيَوْمِ بِأَيَّامٍ عَنْ خَتْمِ الْقُرْآنِ (Ḥusayn, str.35.)

...jer mu je hodža danima prije toga pričao o hatmi... (Duraković, str. 32.)

I to zato što mu je hodža danima prije toga govorio o završetku učenja Kur'ana napamet... (Dizdarević, str. 19.)

¹⁰⁶ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 316.

أَمْ يَكُونُوا جَمِيعًا يَتَحَدَّثُونَ بِعُودَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَعُودَ بِشَهْرٍ... (Husayn, str. 61.)

Ta svi su na mjesec dana ranije pričali o tome kako će doći... (Duraković, str. 53.)

Zar nisu svi govorili o njegovom povratku mjesec dana prije... (Dizdarević, str. 35.)

فَقَدْ كَانَ الصَّبِيُّ يَسْتَقِرُّ فِي مَجْلِسِهِ مِنَ الْعُرْفَةِ قَبْلَ الْعَصْرِ بِقَلِيلٍ... (Husayn, str. 155.)

Malo prije ikindije zauzimao je svoje mjesto u sobi... (Duraković, str. 124.)

Dječak bi se nešto prije polovine popodneva smjestio na svoju logu u sobi... (Dizdarević, str. 94-95.)

Tranzitivizacija glagola¹⁰⁷

U arapskom jeziku se intransitivni glagoli preobražavaju u tranzitivne na dva načina. Prvi je morfološka strategija tranzitivizacije kojom se stavljaju glagoli I glagolske vrste u II ili IV. Drugi način je prijedlogom ب koji postaje upravni član prijedložne fraze, a njen zavisni član je indirektni objekat tih preobraženih glagola, te se u tom slučaju naziva باء التعديّة ili باء النقل.¹⁰⁸

U narednim primjerima ovaj prijedlog je upotrijebljen na takav način:

فَتَحْمِلُهُ بَيْنَ ذِرَاعَيْهَا كَأَنَّهُ الثَّمَامَةُ, وَتَعْدُو بِهِ إِلَى حَيْثُ تُنْبِئُهُ عَلَى الْأَرْضِ... (Husayn, str. 17.)

...Te ga sestra uzima u naručje kao da je slamka i nosi ga tamo gdje ga je uspavljivala, na tlu. (Duraković, str. 18.)

...ona bi ga uzimala u naručje kao da je slamka, ponijela u kuću i stavljala na pod... (Dizdarević, str. 8.)

¹⁰⁷ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 315; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 463; Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997, str. 360.

¹⁰⁸ Vidi u: Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nāḡawī, *Ḥurūf al-ḡarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 296-297.

فَكَانَ أَحَبُّ اللَّعْبِ إِلَيْهِ أَنْ يَجْمَعَ طَائِفَةً مِنَ الْحَدِيدِ وَيَنْتَحِيَ بِهَا زَاوِيَةً مِنَ الْبَيْتِ... (Ḥusayn, str. 29.)

Najviše je volio sakupljati gvožđe i nositi ga u neki ćošak kuće... (Duraković, str. 27.)

Najdraže mu je bilo da sakupi komadiće gvožđa, odnese ih u neki kutak kuće... (Dizdarević, str. 15.)

...وَلْتَكُونَ هَذِهِ التَّلَاوَةُ أَوَّلَ مَا تَأْتِي بِهِ حِينَ تَصِلُ إِلَى الْكُتَّابِ. (Ḥusayn, str. 45.)

...i da će učenje tih džuzova biti prvo što ćeš uraditi po dolasku u mekteb. (Duraković, str. 41.)

يُرِيحُ ذَلِكَ لِأَنَّهُ يَذْكُرُ أَنَّ وَجْهَهُ تَلَقَّى فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ هَوَاءً فِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْبَرْدِ الْخَفِيفِ الَّذِي لَمْ تَذْهَبِ بِهِ حَرَارَةُ

الشَّمْسِ. (Ḥusayn, str.15.)

Vjeruje da je tako, jer pamti kako mu je upravo tada lice pomilovao pomalo prohladan zrak iz koga nije sasvim nestala sunčeva jara. (Duraković, str. 17)

U svim prethodno navedenim primjerima neprijelazni glagoli kretanja su uz prijedlog ب postali prijelazni.

Redundantni prijedlog ب ¹⁰⁹

Prijedlog ب može biti pridodat agensu, objektu, subjektu ili predikatu imenske rečenice, a obavezno se javlja uz glagole divljenja i čuđenja. Može se pojaviti uz predikat glagola كَانَ i إِذًا, kao i uz predikat partikula مَا i لَا. Pojavljuje se i uz subjekat glagola كَفَى, partikulu إِذًا za iznenađenje te ponekad uz upitnu partikulu كَيْفَ. Tada je riječ o redundantnom, tj.zališnom

¹⁰⁹ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 326.

prijedlogu ب (الْبَاءُ الزَّائِدَةُ).¹¹⁰ Upotreba ovog prijedloga u ovakvim konstrukcijama je česta, a neki od primjera su:

(Husayn, str. 32.) ... بِالْمُنْخَفِضَةِ ...

Hodža je sjedio na klupi, ni visokoj ni odveć niskoj... (Duraković, str. 30.)

Hodža je sjedio na jednoj maloj, ni visokoj ni niskoj drvenoj klupi... (Dizdarević, str. 17.)

(Husayn, str. 122.) لَيْسَ دَيْنٌ أَيْبِكَ هَذَا الْمَلِكِ بِأَقْلٍ مِنْ دَيْنِكَ.

Dug tvoga oca tome meleku nije manji od tvoga duga. (Duraković, str. 100.)

Dug tvoga oca prema ovom anđelu nije manji od tvoga. (Dizdarević, str. 74.)

U prethodno navedenim primjerima prijedlog ب je redundantni i služi za pojačanje negacije. Pojavio se uz glagol لَيْسَ, i ima stilsku upotrebu.

U narednim primjerima ovaj prijedlog stoji uz negativne partikule لا i ما:

(Husayn, str. 55.) ... امْرَأَتِي طَالِقٌ ثَلَاثًا مَا كَذَّبْتُكَ قَطُّ, وَمَا أَنَا بِكَاذِبٍ الْآنَ.

Neka moja žena bude puštena tri puta ako sam ti ikad lagao, a ne lažem ni sada! (Duraković, str. 49.)

(Husayn, str. 98.) ... لَاهِي بِالْحُلُوةِ وَلَا هِي بِالْمُرَّةِ ...

Nisu svi bili slatki, a ni gorki... (Duraković, str. 83.)

Nisu svi bili ni ugodni, a ni gorki... (Dizdarević, str. 59.)

¹¹⁰ Op. cit.: Amra Mulović, *Arapaska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012, str. 41.

وَمَا أَنْتُمْ بِبَالِعَيْنٍ مِنْ ذَلِكَ بَعْضٍ مَا تُرِيدَانِ. (Husayn, str. 122.)

...a moći ćete uzvratiti mu samo manjim dijelom onoga što biste mu htjeli vratiti. (Duraković, str. 100.)

...iako nikada nećete postići više od malog dijela onoga što biste htjeli da mu vratite. (Dizdarević, str. 74.)

Kao što je rečeno, može se pojaviti i uz partikulu إِذَا (kad) za čuđenje, kao u narednom primjeru:

...وَإِذَا يَدُهُ تَرْتَعِشُ، وَإِذَا بِالْمَرْقِ يَتَقَاطِرُ عَلَى ثَوْبِهِ... (Husayn, str. 175.)

...pa mu je ruka znala zadrhtati i pokapao bi se sosom po odjeći. (Duraković, str. 137.)

...tako da mu je ruka drhtala i polijevao je sos po odijelu. (Dizdarević, str. 106.)

Naknada, iskup i razmjena

Ovaj prijedlog se upotrebljava i za izražavanje naknade (الْمُقَابَلَةُ), iskupa (التَّقْدِيَةُ) ili razmjene (الْبَدْلُ),¹¹¹ i to najčešće uz glagole poput اشْتَرَى (kupiti), بَاعَ (prodati), كَفَأَ (nagraditi), ali i uz neke druge glagole, kao u primjeru:

...مُنْبِيهَا هَذَا إِلَى أَنَّهُ يَخْدَعُ نَفْسَهُ عَنْ قِطْعَةِ الْبَطَاطِيسِ بِقِطْعَةِ اللَّحْمِ... (Husayn, str. 175.)

Upozorava nekoga da hoće prevariti uzimajući komad mesa umjesto krompira... (Duraković, str. 137.)

...jednoga je opominjao da prijevarom želi da umjesto komada krompira uzme komad mesa... (Dizdarević, str. 106.)

اشْتَرَاهَا زَوْجَهَا بِثَمَنِ بَخْسٍ.

¹¹¹ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 464.

*To je njen muž kupio za sitne pare.*¹¹²

بَعْتُ فَرَسًا بَعِشْرِينَ دِينَارًا.

*Prodao sam konja za dvadeset dukata.*¹¹³

بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي.

*Dao bih za te (kao iskup) i oca i majku (tj. drag si mi kao moj otac i majka).*¹¹⁴

*Procenti*¹¹⁵

Ovim prijedlogom se u arapskom jeziku izražavaju procenti, i to prijedložnom frazom بِالْمِائَةِ (%) , npr:

عَشْرَةَ بِالْمِائَةِ مِنْ جَسَدِي.

*10% moga tijela.*¹¹⁶

Zakletva

Ovim prijedlogom se izražava i zakletva (الْقَسْمُ), i to na tri načina:

1) Uz glagol zaklinjanja gdje uvodi indirektni objekat, npr:

¹¹² Primjer preuzet iz: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 325.

¹¹³ Primjer preuzet iz: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 565.

¹¹⁴ Primjer preuzet iz: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 464.

¹¹⁵ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 314.

¹¹⁶ Primjer prauzet iz: Ibid. str. 314.

أَقْسَمُ بِاللَّهِ لَفَاعِلُنَّ الْحَيْرِ.

Kunem se Bogom (Boga mi) da ću sigurno učiniti dobro.

2) Uz lične zamjenice:

بِكَ . يَا اللَّهُ . لَأَقُومَنَّ يَوَاجِي .

Kunem se Tobom, Bože, da ću sigurno ispuniti svoju obavezu.

3) Uz imenicu u značenju preklinjanja:

بِاللَّهِ, هَلْ قَدِمَ الْمُسَافِرُ؟

*Boga ti, je li došao putnik?*¹¹⁷

Koroboracija

Koroborativi u arapskom jeziku spadaju u apozitive (التَّوَابِعُ) koji predstavljaju skup izraza koji prate imenicu. Pod koroboracijom (التَّوَكِيدُ) se podrazumijeva određena riječ, sintagma ili rečenica koja, stojeći apozitivno uz neku drugu riječ, tu riječ pojačava u semantičkom smislu. To pojačanje može biti formalno (التَّوَكِيدُ اللَّفْظِيُّ) i semantičko (التَّوَكِيدُ الْمَعْنَوِيُّ). Prvo se sastoji od ponavljanja iste riječi, sintagme ili rečenice, ili čak kombinacijom spojene ili lične zamjenice¹¹⁸, dok se drugo vrši pomoću određenih riječi raznih značenja, u svrhu pojačanja ili naglašavanja značenja.¹¹⁹

Prijedlog بِ se u okviru prijedložne fraze gdje su zavisni član imenice عَيْنٌ ili نَفْسٌ koristi u svrhu koroboracije, kao npr:

¹¹⁷ Muḥammad Ṭayyib Fānkā al-Nāgawī, *Hurūf al-ğarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002, str. 294-295;

¹¹⁸ Npr. أَعْطَيْنَاهُ ذَلِكَ نَحْنُ وَلَا أَنْتُمْ! – To smo mu dali mi, a ne vi! (Primjer preuzet iz: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 516.)

¹¹⁹ Više o koroboraciji vidi u: Ibid., str. 516-518.

حَتَّى إِذَا بَلَغَ مِنْ هَذِهِ الطَّرِيقِ مَكَانًا بِعَيْنِهِ سَمِعَ أَحَادِيثَ مُخْتَلِطَةً... (Ḥusayn, str. 127.)

Kada bi tim putem stigao do određenog mjesta, začuo bi mješavinu razgovora... (Duraković, str. 104.)

وَقَدْ سَمِعَ جُمْلَةً بِعَيْنِهَا شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهَا أَرْقَتْهُ عَيْرَ لَيْلَةٍ مِنْ لَيَالِيهِ... (Ḥusayn, str. 142.)

Čuo je jednu rečenicu koja ga je, zaista, više noći ostavila bez sna... (Duraković, str. 116.)

U prethodna dva slučaja podvučene prijedložne fraze su upotrijebljene da naglase neodređenost imeničkih fraza جُمْلَةٌ i مَكَانٌ.

Moguća je upotreba i besprijedložnog izraza u istom značenju gdje se imenica عَيْنٌ ili نَفْسٌ slaže sa antecedentom u padežu.

Moguća je upotreba ovakve prijedložne fraze i u kombinaciji sa određenom imenicom, ali se tada prevodi prilozima „sam“, „lično“, i sl., kao što je slučaj u narednom primjeru:

لَقَدْ جَاءَ الرَّجُلُ بِنَفْسِهِ إِلَى كُلِّ مِنَّا.

Čovjek je lično došao do svakog od nas.¹²⁰

Priloški izrazi

Prijedlog بِ uz zavisni član prijedložne fraze tvori mnogobrojne priloške izraze u arapskom jeziku, a neki od njih su: بِالنَّكَيدِ (sigurno), بِالْكَامِلِ (apsolutno, potpuno), بِالصَّبْطِ (upravo, tačno), بِالْفِعْلِ (stvarno), بِالصُّدْفَةِ (slučajno), بِالطَّبْعِ (naravno), itd.¹²¹

U sljedećem primjeru prijedložna fraza بِعِبَارَةٍ أَدَقِّ predstavlja priloški izraz:

وَكَانَ سَيِّدُنَا قَدْ تَعَوَّدَ مَتَى دَخَلَ الْكُتَّابَ أَنْ يَخْلَعَ عِبَاءَتَهُ, أَوْ بِعِبَارَةٍ أَدَقِّ دَفِئَتْهُ... (Ḥusayn, str. 32.)

¹²⁰ Primjer preuzet iz: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 317.

¹²¹ Vidi u: *Ibid.*, str. 319-325.

A hodža je imao običaj da pri ulasku u mekteb skida mantil, tačnije vuneni ogrtač...
(Duraković, str 30.)

Idiomi

Na kraju, spomenut ćemo još par idiomatskih izraza sa prijedlogom بِ:

- أَنَا بِهَا! (*Ja sam to učinio!*)
- كَيْفَ بِكَ إِذَا كَانَ كَذَا؟ (*Šta ćeš ti ako je to tako?*)
- نَحْنُ بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ. (*Mi se pouzdajemo u Boga, a onda u tebe.*)
- فَبِمَا وَنِعْمَتٍ.¹²² (*Onda dobro i uredu.*)

¹²² Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 465.

3. SUPSTITUIRANJE PRIJEDLOGA

Supstituiranje podrazumijeva zamjenu prijedloga, odnosno stavljanje jednog prijedloga na mjesto drugog bez promjene značenja. U arapskom jeziku moguća je ovakva paralelna upotreba nekih prijedloga u određenim kontekstima i uz određene glagole. Ponekad upotrebom različitih prijedloga nastaju antonimna značenja.¹²³

U narednim primjerima izvršena je supstitucija.

- **Prijedlog في u značenju supralokativnosti**

Kao što smo rekli, supralokativnost je osnovno značenje prijedloga عَلَى, i podrazumijeva da se objekat lokalizacije nalazi na/iznad lokalizatora. Za razliku od njega, prijedlog فِي nosi osnovno značenje intralokativnosti koje podrazumijeva da se objekat lokalizacije nalazi unutar lokalizatora. U narednim primjerima supralokativnost je izražena prijedlogom فِي umjesto عَلَى:

وَبَبْحَثُونَ فِي أَرْضِهَا الرَّحْوَةَ عَمَّا تَخْتَلِفُ مِنْ صِعَارِ السَّمَكِ فَمَاتَ لِانْقِطَاعِ الْمَاءِ عَنْهُ. (Husayn, str 20.)

...tražeći po mehkome dnu zaostale ribice uginule usljed povlačenja vode. (Duraković, str. 21.)

وَهُوَ يَذْكُرُ كَثِيرًا مِنَ الَّذِينَ كَانُوا يَسْكُنُونَ هَذِهِ الْبُيُوتَ رِجَالًا وَ نِسَاءً, وَمِنَ الْأَطْفَالِ الَّذِينَ كَانُوا يَعْبَثُونَ فِي هَذِهِ

الشُّوَارِعِ. (Husayn, str. 22.)

Sjeća se mnogih muškaraca i žena koji su živjeli u tim kućama, i pamti djecu što su se igrala po tim ulicama. (Duraković, str. 23.)

Sjeća se mnogih ljudi i žena što su stanovali u ovim kućama, i djece kako se igraju po ovim ulicama. (Dizdarević, str. 11.)

¹²³ O supstituiranju vidi u: Zehra Alispahić, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, br. 64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2015, str. 63-68.

...وَمَشِيَ الثَّلَاثَةَ فِي الطَّرِيقِ هَكَذَا. (Husayn, str. 33.)

Išli su sva trojica putem uporedo... (Duraković, str. 31.)

...i tako su uporedo išli zauzimajući cijelu ulicu... (Dizdarević, str. 18.)

...عَلَى رَأْسِهِ طَاقِيَتُهُ الَّتِي تُنَظَّفُ يَوْمًا فِي الْأُسْبُوعِ, وَفِي رِجْلَيْهِ حِذَاءٌ يُجَدُّ مَرَّةً فِي السَّنَةِ... (Husayn, str. 39.)

...s kapicom na glavi koja se prala jednom u hefti, a na nogama je nosio obuću koja se popravljala jednom godišnje... (Duraković, str. 35.)

- **Prijedlog عَلَى u značenju intralokativnosti**

Prijedlog عَلَى čije je osnovno značenje supralokativnost u sljedećem primjeru supstituira prijedlog فِي u značenju prostorne figurativne intralokativnosti:

وَكَاثَتْ أَقْدَرَ الصَّبِيَّانِ عَلَى تَحْيِيرِ الرَّشَا (...) وَأَقْدَرَهُمْ عَلَى الْإِحْتِرَاعِ... (Husayn, str. 51.)

Ona je bila najdovrtljivija u izboru mita (...) i najbolje je mogla izmišljati... (Duraković, str. 46.)

Pokazivala je najviše spretnosti od sve djece u izabiranju mita (...) bila najsposobnija da ih izmišlja... (Dizdarević, str. 29.)

- **Prijedlog عَلَى u značenju ablativne lokativnosti**

Ablativna lokativnost podrazumijeva kretanje objekta lokalizacije tako da se udaljuje od lokalizatora, a kretati se može sa različitih pozicija u odnosu na lokalizator.¹²⁴ To je osnovno značenje prijedloga مِنْ¹²⁵, a kao što je već rečeno, osnovno značenje prijedloga عَلَى je

¹²⁴ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 10.

¹²⁵ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 277.

supralokativnost. Međutim, u narednom primjeru prijedlog عَلَى supstituira prijedlog مِنْ u značenju ablativne lokativnosti:

(Husayn, str. 44.)... وَلَكِنْ أُرِيدُ أَنْ آخُذَ عَلَيْكَ عَهْدًا

Ipak, hoću da mi daš jedno obećanje... (Duraković, str, 40.)

Ali hoću nešto da ti stavim u dužnost... (Dizdarević, str. 24.)

- **Prijedlog عَلَى u značenju direktivne lokativnosti**

Direktivna lokativnost podrazumijeva da se objekat lokalizacije kreće u smjeru lokalizatora.¹²⁶ To je osnovno značenje prijedloga إِلَى,¹²⁷ a u ovom slučaju prijedlog عَلَى ga zamjenjuje i ostvaruje njegovo značenje:

(Husayn, str 96.)... وَقَضَى الصَّبِيُّ سَنَةً كَامِلَةً يَتَرَدَّدُ عَلَى هَذَا الْبَيْتِ

Dječak je cijelu godinu odlazio u inspektorovu kuću... (Duraković, str. 81.)

Cijela jedna godina je prošla u učenju kod inspektora. (Dizdarević, str. 58.)

- **Paralelna upotreba prijedloga عَلَى i besprijedložnog akuzativa**

Ponekad se prijedlog عَلَى može pojaviti uz direktno prijelazne glagole da naglasi supralokativnost uvodeći u tom slučaju indirektni objekat. Jedan od takvih primjera je:

(Husayn, str. 77)... أَدْخَلَ عَلَيْهِ الصَّبِيُّ فَمَسَحَ رَأْسَهُ

Jednom mu privedoše našeg junaka, te ga šejh pomilova po glavi... (Duraković, str. 66.)

Glagolska fraza مَسَحَ رَأْسَهُ znači „pomilovao ga je po glavi“, ali isto to znači i glagolska fraza مَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ:

¹²⁶ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001, str. 10.

¹²⁷ Vidi u: Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, str. 291-292.

وَمَسَحَ عَلَى رَأْسِ ابْنِهِ وَقَالَ... (Husayn, str. 36.)

Potom pomilova sina po glavi, govoreći... (Duraković, str. 33.)

- **Prijedlog ب u značenju intralokativnosti**

Prijedlozi في i ب imaju slično osnovno značenje. Kao što je spomenuto, prijedlog في ostvaruje značenje intralokativnosti, a prijedlog ب značenje kontakta. Zbog toga su vrlo podobni da zamjenjuju jedan drugog. Takav je slučaj u narednom primjeru gdje prijedlog ب supstituira prijedlog في i ostvaruje značenje intralokativnosti:

كَانَ بِالْمَدِينَةِ تَاجِرًا.

U gradu bijaše jedan trgovac.¹²⁸

¹²⁸ Primjer preuzet iz: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 566.

4. ANTONIMIJA PRIJEDLOGA

U prethodnom poglavlju obrađeni su primjeri sinonimije prijedloga, odnosno primjeri u kojima jedan prijedlog zamjenjuje drugi, a da se pri tom ne promijeni značenje prijedložne fraze. Međutim, u arapskom jeziku nije uvijek moguća supstitucija prijedloga. Štaviše, upotreba različitih prijedloga u okviru prijedložne fraze u funkciji indirektnog objekta može prouzročiti nastanak glagolskih antonimnih parova.

Neki indirektno prijelazni glagoli dopuštaju supstituciju prijedloga koji uvode njegov objekat. Također, moguća je paralelna upotreba i jednog i drugog prijedloga u istom značenju (iako se u određenom značenju jedan od prijedloga dominantno upotrebljava). Kada je riječ o glagolima sa antonimnim značenjem, ono je prouzrokovano zamjenom prijedloga, a neki od najčešćih antonimnih parova su:

رَغِبَ . يَرْغَبُ . رَغْبَةً (فِي) - *željeti*

رَغِبَ . يَرْغَبُ . رَغْبَةً (عَنِ) - *ne željeti, mrziti*

قَالَ . يَقُولُ . قَوْلٌ (ل) - *ispričati (o)*

قَالَ . يَقُولُ . قَوْلٌ (عَلَى) - *oklevetati*

قَامَ . يَقُومُ . قِيَامٌ (ل) - *ustati iz počasti prema nekome*

قَامَ . يَقُومُ . قِيَامٌ (عَلَى) - *pobuniti se protiv, napast i-*

خَرَجَ . يَخْرُجُ . خُرُوجٌ (مِنْ) - *otići, udaljiti se*

napasti, dići se protiv - حَرَجَ . يُخْرِجُ . خُرُوجٌ (عَلَى)

presuditi u korist - قَضَى . يُقْضِي . قَضَاءٌ (لِ)

osuditi - قَضَى . يُقْضِي . قَضَاءٌ (عَلَى)

provesti se, zabavljati se - هَا . يَلْهُو . هُوَ (بِ)

ostaviti, okaniti se - هَا . يَلْهُو . هُوَ (عَنْ)¹²⁹

U narednom primjeru u istoj rečenici je upotrijebljen antonimni par تَرَّغَيْبٌ فِي i تَرَّغَيْبٌ عَنْ:

(Husayn, str. ...وَتَرَّغَيْبٌ عَلَيْهِ نَتَائِجُهُ الطَّبِيعِيَّةَ مِنْ تَحْرِيمِ السِّحْرِ وَالتَّرَّغَيْبِ عَنْهُ، وَتَحْبِيبِ التَّصَوُّفِ وَالتَّرَّغَيْبِ فِيهِ. (83.)

...i da bi došao do pravih zaključaka o zabrani magije i otporu prema njoj, odnosno o naklonosti tesavvufu i podsticanju na njega! (Duraković, str. 72.)

...i izvukli normalne zaključke, koji zabranjuju magiju i odvraćaju od nje, a prema mistici izazivaju ljubav i nukaju ka njoj. (Dizdarević, str. 50.)

Konsekventno rečenom, prijedlozi su ti koji donose nova značenja glagola. Ako pogledamo antonimne parove, vidjet ćemo da su značenja glagola usko povezana sa značenjem prijedloga i njihovim odnosima koje ostvaruju. Npr, jedno od primarnih značenja prijedloga فِي je granična intralokativnost, a prijedloga عَنْ udaljavanje u dimenzionalnom i nedimenzionalnom smislu.¹³⁰ Kada pogledamo antonimni par (عَنْ) i رَغِبَ (فِي) vidimo da se u prvom slučaju

¹²⁹ Značenja navedenih glagola vidi u: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997, str. 367, 442, 542, 1208, 1247, 1248 i 1368.

¹³⁰ Vidi u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999, str. 453.

„žudnja kreće prema nekoj tački u prostoru i doseže je“, a u drugom slučaju „žudnja se udaljava“ što zapravo omogućava značenje „željeti“ i „ne željeti“.

Također, jedno od značenja prijedloga ل je značenje privilegije i koristi¹³¹, dok prijedlog عَلَى ima suprotno značenje, tj. značenje da je nešto usmjereno protiv nečeg ili ide na nečiju štetu. Kada pogledamo antonimni par قَضَى (لِ) – presuditi u korist i قَضَى (عَلَى) – osuditi, vidimo da su ta dva značenja usko povezana sa značenjem prijedloga. To je jedan od pokazatelja da prijedlozi pored gramatičkog zadržavaju i jedan stepen leksičkog značenja.

¹³¹ Vidi u: Ibid., str. 458.

ZAKLJUČAK

Arapski prijedlozi su nesamostalne, punoznačne, gramatičke riječi koje izražavaju podređen odnos jednog konstituenta drugom, i polupromjenljive, tj. pravi prijedlozi su nepromjenljivi, a sekundarni, konkretnije denominalni, promjenljivi ukoliko se ispred njih nađe pravi prijedlog.

Arapski prijedlozi su regensi (ar. *الْعَامِلُ*) kao i bosanski prijedlozi. Razlika među arapskim i bosanskim prijedlozima se, pored kriterija promjenjivosti, ogleda i u rekciji budući da uvijek zahtijevaju genitiv imena kao drugog člana konstrukcije koju tvore, a koju nazivamo prijedložna fraza, dok se poslije prijedloga u bosanskom jeziku može pojaviti ime u bilo kojem padežu osim u nominativu i vokativu.

Udrugom dijelu rada obradili smo tri prijedloga sa značenjem lokacije u arapskom jeziku, a to su *بِ* i *فِي*, *عَلَى*. To su prijedlozi čiji je dominantni sem značenja vezan za lokaciju, bilo da se radi o lokaciji na prostornom, temporalnom, ili figurativnom planu. Uglavnom su vezani za stanje mirovanja. Sva tri prijedloga su polisemična, i općenito, arapski prijedlozi su polisemični što znači da se mogu pojavljivati u različitim kontekstima i pri tome u različitim značenjima, što se moglo vidjeti u drugom dijelu rada gdje je za svaki prijedlog navedeno više značenja. Jedan od glavnih kriterija polisemije je povezanost značenja, tj. kada jedna leksička jedinica ima nekoliko srodnih značenja za nju se može reći da je polisemna, a upravo to je slučaj arapskih prijedloga. Također, sva tri navedena prijedloga ostvaruju dimenzionalna značenja, bilo da se radi o prostornoj ili temporalnoj dimenzionalnosti, ali, također, i različita nedimenzionalna značenja. U ovom radu obrađene su obje kategorije značenja, ali i primjeri specifične upotrebe ovih prijedloga. Od dimenzionalnih prostornih i vremenskih značenja ova tri prijedloga ostvarili su: prostornu intralokativnost, vremensku intralokativnost, graničnu intralokativnost, supralokativnost, adlokativnost i značenje kontakta, a od nedimenzionalnih: figurativnu intralokativnost, figurativnu supralokativnost, posesiv, kauzativ, final, socijativ, značenje obaveze, relativ, permisiv i instrumental.

Svaki od navedenih prijedloga ima jedno primarno značenje po kome je prepoznatljiv i u tom značenju se najčešće upotrebljava i sekundarna značenja, a ona su međusobno povezana.. Primarno značenje prijedloga *فِي* je intralokativnost, kako dimenzionalna koja podrazumijeva i prostorni i temporalni plan, tako i nedimenzionalna, ostvarena na figurativnom planu. Ovaj prijedlog se može prevoditi u tom kontekstu besprijedložnim instrumentalom, prijedlogom

„u“ i imenicom u akuzativu, vremenskim prilogom ili izrazima koji upućuju na trajanje radnje u prošlosti. Česta je upotreba ovog prijedloga i u specifičnoj prijedložnoj frazi gdje je zavisni član uvijek neodređeni infinitiv i koja je u funkciji adverbijalne oznake za način, a prevodi se imenicom u instrumentalu.

Primarno značenje prijedloga عَلَى je dimenzionalna i nedimenzionalna supralokativnost i najčešće se u tom kontekstu prevodi prijedlogom „na“ i besprijedložnim instrumentalom. Također, najčešće se upotrebljava u ovom značenju, ali se često pojavljuje i u značenju obaveze, relativa, kao personalizator, a pomoću njega se tvore i mnoge fraze u arapskom jeziku.

Prijedlog بِ je donekle specifičan jer mu je primarno značenje kontakta ili bliskosti kada se prevodi uglavnom prijedlozima „na“ ili „u“, ali se najčešće koristi u značenju instrumentala kada se prevodi besprijedložnim instrumentalom ili prijedlogom „sa“ uz imenicu u instrumentalu.

Prijedlozi lokacije, kao i drugi prijedlozi u arapskom jeziku se međusobno mogu supstituirati što je dokaz prijedložne sinonimije. Naime, moguće je jedan prijedlog supstituirati drugim, a da se pri tome zadrži značenje prvog prijedloga. Analizirajući korpus naveli smo primjere gdje se prijedlog فِي pojavljuje u značenju supralokativnosti, odnosno supstituira prijedlog عَلَى, zatim primjere gdje se prijedlog عَلَى pojavljuje umjesto prijedloga مِنْ فِي, i إِلَى ostvarujući značenje ablativne lokativnosti, intralokativnosti i direktivne lokativnosti. Također, naveli smo primjere gdje se prijedlog عَلَى pojavio umjesto besprijedložnog akuzativa s ciljem naglašavanja supralokativnosti, te primjer gdje se prijedlog بِ pojavio u značenju intralokativnosti, odnosno supstituirao prijedlog فِي.

Fenomen vezan općenito za prijedloge, a samim tim i prijedloge lokacije je i antonimija. U arapskom jeziku ona se može postići izmjenom prijedloga u prijedložnoj frazi u funkciji indirektnog objekta glagola. Upotrebom prijedloga suprotnih značenja u okviru prijedložne fraze u funkciji indirektnog objekta nekih glagola nastaju antonimni glagolski parovi.

IZVORI

- Ḥusayn, Ṭaha, *al- 'Ayyam*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964.
- Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998.
- Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979.

LITERATURA

1. Abdel Nasser, Manal Mohamed, „The Polysemous Nature of Some Arabic Prepositions“, *International Journal of Linguistics*, Vol. 5, No. 2, Macrothink Institute, 2013, str. 66-86.
2. al-Ḥumārī, Mustafa Aḥmad „Spatial Prepositions in Modern Standard Arabic“, *Language in India*, (www.languageinindia.com), 15:8, August, 2015
3. Alispahić, Zehra, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, br.64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, str. 49-77.
4. al-Nāgawī, Muḥammad Ṭayyib Fānkā, *Ḥurūf al-ğarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002.
5. 'Al-Rāğihī, 'Abduhū, *al-Taṭbīq al-naḥwī*, Dār al-Ma'rifa al-ğāmi'iyya, al-Iskandariyya, 2000.
6. Al-Yārī, Šādiq 'Alī Ṣa'd, „The Problem of Translating the Prepositions at, in and on into Arabic: An Applied Linguistic Approach“, *Journal for the Study of English Linguistics*, 2013, Vol. 1, No. 2, str. 256-273.
7. Badawi, Elsaid, et. al., *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004,
8. Beenston, A.F.L., *Written Arabic. An approach to the basic structures*, Cambridge University Press, 1968.
9. Buckley, Ron, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers. s.a.
10. Dera, Abdullah S., *English Spatial Prepositions with Particular Reference to Arabic-Speaking Learners*, A Thesis Submitted for The Degree of Doctor of Philosophy in the Department of English Language and Linguistics, The University of Sheffield, 1994.

11. Ḥasan, 'Abbās, *al-Naḥw al-Wāfī*, Dār al-Ma'ārif, Miṣr, al-Ṭab'a al-ṭālīṭa, II dio, 1974.
12. Haywood, J.A, Nahmad, H.M., *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965.
13. Jahić, Dževad, et.al., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
14. *Kur'an sa prijevodom*, preveo Besim Korkut, Ḥādim al-Ḥaramayn al-Šarīfayn al-Malik Fahd, al-Madīna al-Munawwara, 1991.
15. Levinson, Stephen C., Wilkins, David P., *Grammars of Space*, Cambridge University Press, 2006.
16. Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
17. Muftić, Teufik, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999.
18. Muḡālasa, Maḥmūd Ḥusnī, *al-Naḥw al-Šāfī*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997.
19. Mulović, Amra, *Arapska gramatička tradicija u Bosni., Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012.
20. Pranjković, Ivo, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.
21. Ryding, Karin C., *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005.
22. Saeed, Sameerah, „The Syntax And Semantics Of Arabic Spatial Ps“, *Newcastle and Northumbria Working Papers in Linguistics 20*, Newcastle University, 2014, str. 44-66.

23. Šāliḥ, ‘Abd ‘Alī Ḥusayn, *Al-naḥw al-‘arabī, manḥağ fī al-ta‘allum al-dātī*, al-Ṭab‘a al-ṭālīḡa, Dār al-fikr, ‘Ammān, 2009.
24. Sardaraz, K., Ali, R., „A cognitive-semantic study of the spatial preposition fī in the Quran“, *KEMANUSIAAN*, the Asian Journal of Humanities, 24, 2, 2017, str. 89–122.
25. Sikirić, Šaćir, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953, str. 553 – 574.
26. Socin, A., *Arabic Grammar*, sa njemačkog preveo Kennedy D.D, Reuther & Reichard, Berlin, 1895.
27. Softić, Mejra, *Kompendij arapske sintakse Ibrahima Opijača Mostarca*, Islamska pedagoška akademija u Zenici, Zenica, 2002..
28. Wright, W., *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Volume 1, Cambridge University Press, 1898.